

HIND 20 MARKA

NOORUS MAA

EESTI NOORSOO AJAKIRI
ESIMENE AASTAKÄIK

NR. 16

TALVEKUU

1926

S I S U.

M. L. P. Gauguin. — E. T. A. Hoffmann — Rüütel Gluck. B. Linde — B. G. Shaw. A. Conan Doyle — Kuidas brigader tappis rebase (järg). K. Hänninen — Jäämere kangelane (lõpp). Noorte vald. Loodusesõbra nurk. Võistlusi ja ülesandeid. Noorusmaalased omavahel. Male.

Kirjakast.

R. Treumann — Üht joonistust tarvitame. Poola Ossy — Ei, kirjutus ilmetu ja sisutu. Rengo — Tarvitame väikese lühendusega. Pärís kena asi. Sinila — Katsuge kirjutada mõnest asjalikumast ja kindlamast aimest, muidu jätab niisugune tunnetekirjeldus väga tühja ja laialivalguva mulje. V. K—k. — Sama vastus. Põhjalane — Ilus saadetis, tarvitame tänuga. J. Osi — Miks teil nii tumedad ja kurvad mõtted? Laulud on vormilt õige puudulikud ja parandada on neid raske, seepärast — ei. Veli Viru — Kirjastusühisuste otstarve on raamatute kirjastamine, s. o. nende trükkimine ja müügiletoimeta-mine. Teise vastuse leiate Noorusmaast nr. 4, „K. Ü. O. „Looduse“ kuulutusest.

Kaanepilt : L. Nousiainen — Esimene lumi. Linoollõige.

NOORUSMAA

EESTI NOORSOO AJAKIRI

Nr. 16.

Talvekuu

1926.

Toimetuse juhataja: J. Käis, M. Laarman, E. Martinson. :: Vastutav toimetaja: E. Martinson. :: Väljaandja: Eesti Õpetajate Liit. :: Toimetuse ja talituse aadress: Tallinn, Rataskaevu nr. 22. Toimetuse kōnetunnid esmaspäeval ja reedel k. 12—1.

P. Gauguin

„Elu Tahiti“

Paul Gauguin.

M. L.

Kui Paul Gauguin¹⁾ oli 16-aastane, oli ta sõitnud läbi juba kahe ookeani rannad. Ses eas, kui teised näevad ainult koduseid põlde ja maju või halle uulitsaid, oli Paul Gauguin näinud kaarduvat kõikide maailmakaarte taevaid oma üle.

Gauguini elujuhtumused on pärit nagu muinasjutust. Ta sündis 1848. a. Ta isa oli prantslane, ema aga oli pärit kaugest Perust. Noorusaja veetis ta laevapoisina sõites kaugel meredel, siis tuli koju ja hakkas pangaametnikuks. Pariisis tutvus ta impressionistide töödega ja hakkas maalima. Kord viis ta oma tööd näha Manet'le²⁾ ja tutvustas end asjaarmastajana. „Ei,“ ütles Manet, „asjaarmastajad on vaid need, kes maalivad halvasti.“

Need sõnad aitasid Gauguini lõpuliikule otsusele. Siiamaani oli ta kõik tööpäevad vahetanud pangas raha, maalida said vaid ööseti ja pühapäivil. Ta jättis kasuliku koha pangas ja läks vastu vaesusele ja viletsusele.

Gauguin nägi maailma nagu uute silmadega. Teda veetlesid ja võlusid puhtad ja selged värvid. Kui puu näis rohelisena, siis ta ei kokkunud võtmast kõige heledamat rohelist, kui vari oli sinine, siis ta maalis selle tõesti sinisena. Gauguini naerdi ja ta tööekspidamisist ei pidanud keegi lugu.

Gauguin tahtis aga veel enam. Talle ei meeldinud Euroopa, teda tõmbas ürgjõuline ja värviline lõunamaa oma puhta värvisaraga. Siin takistas ja eksitas teda igal pool kultuurinimene, kes ei osanud vahenditumalt ligineda loodusele ega avada silmi selle ürgiludele.

Gauguin sõitis ära Tahitisse.

Aastal 1891. ta tuli siia ja jäi kaheks aastaks. Ta elas siin nagu kõik pärismaalased lihtses puuonnis keset metsa ja lillesära. Taevas siin näis talle sinisemana kui kuski mujal, puude rohelus oli heledam kui kunagi enne. Metslasena ta elas metslaste seas, õppis tundma nende kombeid ja viise, laulis koos nendega laule ja kuulas muinas-

¹⁾ I. gogään.

²⁾ I. manee. Suur läinud sajangu kunstnik Prantsusmaal.

jutte. Siin maalis ta ja raius kujusid ning ta ümber elavad looduselapsed nimetasid teda „meheks, kes teeb inimesi“.

Siis tuli ta oma töödega tagasi Pariisi. Vastuvõtt aga oli halvem endisest. Gauguin otsustas minna jäädavalt haritud maailmast Polineesia metsinimeste sekka, kes teda mõistsid ja austasid.

Tahiti päälinnas Papeetes pörkas ta kokku euroopalise hariduse kõige halvamate avaldustega. Ta astus julgesti välja pärismaalaste kaitseks ja avaldas ajalehis rea kirjutusi ametivõimude ülekohtu vastu. Tagajärg oli see, et ta oli sunnitud põgenema veel kaugemale, sest haritud maailma vilets järeleaimus siin oli veel toorem ja tigemad kui Euroopa tsivilisatsioon ta omas kodus.

Dominiki saarele elama asunud Gauguin õhutás vihast võitlust eurooplaste vastu pärismaalaste seas. Ta nägi kuis see pronksnahaline looduserahvas omandas eurooplasilt halbu kombeid, pettust, valet, hirmsaid haigusi ja nõudis, et pärismaalased ei astuks eurooplaste kooli, ei kuulaks misjonääre ega maksaks makse. „Milleks teile kool, — loodus on teie kool,“ ütles ta neile.

Ametivõimud aga ei maga. Gauguin määratakse ta ajalehekirjutuste eest maksma tuhat franki trahvi, või minema kolmeks kuuks vangi. Gauguin ise oli haige. Ta oli saanud eurooplasilmadruseilt raske haava, kaitstes nende eest pärismaalast naist. 1903. aastal ta surigi selle kätte, kunagi enam Euroopat nägemata.

Pärast ta surma kohalikud misjonäärid olevat kogunud kokku ta järelejäänud pildid ja tööd ja teinud neist piduliku tuliriida.

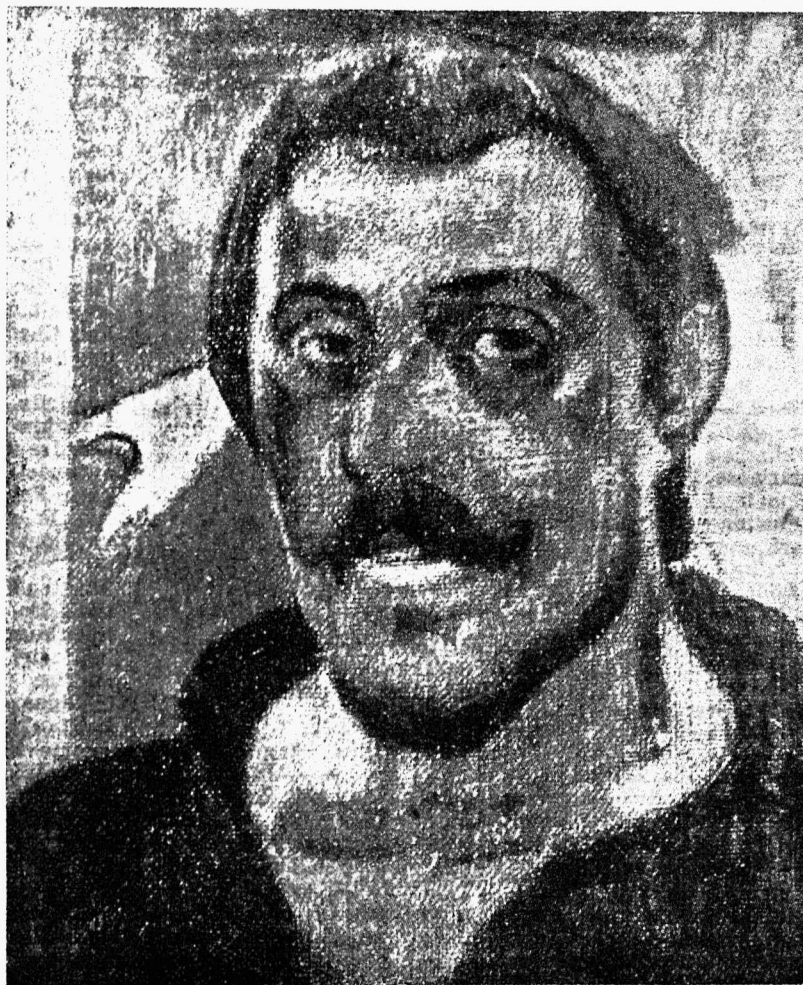
Oma elust Tahitil jättis ta järele päevaraamatu. Too raamat kannab päälkirja „Noa-Noa“ (kaunilõhnaline maa) ja vestab meile Gauguini õnnelikku looduseinimese elu Tahitis ja ta vaateid ning arvamisi. Üks-teise järel kergivad kaunid pildid tollest kaugest maast ses raamatus, kaunina ja majesteetlikuna

tõuseb ta kirjeldusist tumedanahaline maoorirahvas.

„Olen saanud endale sõbra,“ kirjutab Gauguin. „Ta tuli ise mu juure ja ma võin olla kindel, et teda selleks ei sundinud miski omakasupüüdlik mõte.

Ühel päeval andsin talle tüki puud ja oma tööriistad ja tahtsin, et ta ise teeks lõikamiseks katseid. Segaselt ja vaikides ta vaatles mind ja andis puu ja tööriistad mulle jälle tagasi, üteldes otsekohevalt ja puhtasüdamlikult, et ma

P. Gauguin

Autoportree

Ta on mu naabreid, tugev ja kaunis noormees.

Minu värvilised pildid ja raided äratavad ta uudishimu. Ma vastan ta küsimusile ja ei lähe mööda ühtki päeva, kui ta mind ei vaatle maalimisel või raiumisel. . . .

Veel nüüd, kaua aja pärast mälestan meeeldi tõsiseid ja ehtseid tundeid, mis äratasin ses tõsises ja ehtses loomuses.

ei olevat nagu teised, ma oskavat asju, milleks teised kõlbmatumad ja olevat teistele kasulik.

Usun küll, et Joteefa on esimene inimene, kes mulle seda ütelnud — see oli metslase või lapse jutt, sest eks pea olema üks neist kahest, et uskuda — kunstnik olevat — kasulik inimene.“

Rüütel Gluck.

E. T. A. Hoffmann'i muusikanovell. Eesti keele M. Laaneste.

Hilissügisel Berliinis harilikult juhtub veel mõningaid ilusaid päivi. Sõbralikult astub päike pilvestikust ja kiiresti kaob niiskuse uulitail voogavasse sooja õhku. Siis nähakse pikas reas minevat Pärnade alt Tiergarteni poole kirjus hulgas keigareid, kodanlasi naisedega ja armaste lastega, seljas pühapäevariided, vaimulikke, juudidaame, ametnikke, lõbusaid tüdrukuid, professoreid, kübarategijaid, tantsijaid, ohvitseri jne. Klaus ja Weberi¹⁾ juures on kõik kohad täis; naerikohv aurb, keigarid süütavad sigarid, algavad jutud, kõnelatakse sõjast ja rahust, vaieldakse madaam Bethmanni²⁾ kingadest — olid need hallid või rohelised, — rahapuudusest jne., kuni see kõik sulab „Fanchon'i“ aariasse, millega endid ja teisi hakkavad piinama häälest olev harf, paar häälestamata viiulit, tiisikushaige flööt ja hingeldav fagott. Otse Weberi platsi suurest teest eraldava võrestiku juures seisavad väikesed ümmargused laudad ja aiatoolid; siin võib hingata värsket õhku, vaadelda tulejaid ja minejaid, olla kaugel kakofoonilisest orkestrist. Istusin sinna andununa oma fantaasialennule, mis tõi jälle minu juure need sõbralikud kujud, kellega kõnelen teadusest, kunstist, — ühe sõnaga kõigest, mis inimesele peaks olema eriti kallis. Ikka kirjumaks ja kirjumaks muutub mu ümber jalutelev hulk, miski aga ei eksita mind, miski ei peleta laiali minu fantastilist seltskonda. Alles ühe kõrgeimas määras labase valtsi needud trio kisub mu välja unistuste maailmast. Kuulen viiulite ja flöödi kiunuvaid ülemisi hääli ja fagoti kärisevat bassi. Nad lähevad üles ja alla, liikudes kangekaelselt kuulmist hävitavais paralleelseis oktaaves. Tahtmatult, nagu keegi, kellele sünnitatud äärmist valu, hüüan ma:

Christoph Wilibald Ritter von Gluck (1714—87), suur ooperimuusika uuendaja. Hoffmann avaldab novellis oma vaateid Glucki muusikale. Gluck ise oli novelli kirjutamise ajal (1809) ammu surnud.

¹⁾ Klaus ja Weber — tolleaegne moodne restorään Tiergartenis.

²⁾ F. A. Bethmann — kuulus näitlejanna, Berliini publiku lemmik.

E. T. A. Hoffmann.

„Milline metsik muusika! Vastikud oktaavid!“

Minu kõrval aga pomiseb keegi:

„Neetud saatus! Jälle üks oktaavikütt.“

Vaatan üles ja näen nüüd alles, et sama laua ääres istub veel keegi, keda siia maani ma ei pannud tähele. Üksisilmi ta vaatleb mind ja minagi ei saa enam silmi temalt pöördä.

Kunagi enne ma pole näinud pääd ega kaju, mis nii ruttu minusse oleks jätnud nii sügava mulje. Pehmesti kumerdatud nina liitus laia ja kõrge otsaesisega, millel olid vaevalt nähtavad muhud tihedate poolhalvide kulumukarvade kohal. Silmad vaatasid kuldude alt peaaegu metsikus noorustules särades (mees oli arvatavasti viiekskümmeligi). Pehmesti vormitud lõug moodustas haruldase vastolu kindisele suule ja veidra lihastemängu tekitatud irooniline muie tema augus palgeilnäs heitlevat rahuliku otsaesise sügavkurva tõsidusega. Vaid mõni halljuuksesalk keerles

pääst kaugele hoidvate suurte kõrvade taga. Lai moepalitu peitis kõrge ja kõhna keha. Kui minu pilk langes temale, ta kohmetas ja jatkas endist tegevust, mille mina oma hüüdega nähtavasti olin katkestanud. Ta nimelt nähtava häämeelega valas väikesest torukesest tubakat ta ees seisvasse suure tubakatoosi ja niisutas seda kõike oma ees seisvast veerandpudelist punase veiniga. Muusika lakkas mängimast ja tundsin vajaduse teda kõnetada.

„On hää, et muusika vaikib,“ ütlin ma, „seda oli päris võimatu kannatada.“

Vana heitis mulle ühe põgusa pilgu ja valas viimase tubakatoru tühjaks.

„Oleks parem, kui ei mängitaks üldse,“ võtsin veel kord sõna. „Kas ei ole Teie samas arvamises?“

„Mul ei ole mingisugust arvamist,“ ütles ta. „Olete muusikamees ja elukutseline asjatundja...“

„Teie eksite. Ma pole kumbagi. Kunagi õppisin klaverimängu ja kokkukõlade saladusi, nagu asju, mis kuuluvad hää kasvatuse nõuetesse. Ja siis üteldi mulle, et miski ei sünnita vastikumat muljet kui bassihääle liikumine oktaavis ülalheliga. Võtsin selle siis tõsiasjana ja olen pärast alati selle väite leidnud õigeks.“

„Tõesti?“ katkestas ta mind, tõusis üles ja astus aegamisi ning mõttlikult muusikameeste juure. Seejuures ta pilk oli pöördud üles ja ta lõi peopesaga endale korduvalt otsaette, nagu inimene, kes tahab tuletada endale midagi meele. Nägin ta kõnetavat muusikamehi võimsa väarikusega. Ta tuli tagasi ja vaevalt ta istus, kui hakati mängima avamängu „Ifigenia Aulises“).

Poolkinni silmi kuulatas ta andantet, pannes käed risti lauale. Pahema jala kergete liigutustega andis ta muusikariistadele märku algamiseks. Aeg-ajalt tõstis ta pääd ja vaatas ruttu ringi. Pahem käsi laiuli sõrmedega oli laual, nagu võtaks ta akkorde klaveril, parem käsi oli tõstetud üles. See oli muusikajuht, kes orkestrile annab märku teise temposse minekuks: parem käsi langeb ja algab allegro. Põlev puna lendab üle ta aukuvajunud põskede, kulmud tõmbuvad kokku kortsus otsaesisele. Sisemine leek süütab vaate heleda tulega, mis enam ja enam hävitab ta avatud huulil veel äsja vilkunud muige. Nüüd viskub ta tagasi, kulmud tõusevad, palgel algab jälle lihastemäng, silmad säravad, sügav sisemine kurbus muutub kogu ta olemuse haarvaks ja palavikuliselt väristavaks naudinguks. Ta hingab sügavasti, otsale ilmuvad higipisarad, parem käsi ei lakka lõomast takti ja pahemaga võtab ta rätiku, et pühkida nägu. Nõnda elustas ta eluga ja värvidega kahe viiuli antud avamängu luustiku. Kuulsin õrna ja sulavat kaevet, millesse viiulite ja kontrabasside lakates ja löögiriistade vakides põimub flööt. Kuulsin čello ja fagoti vaikselt-iharaid häält, mis südame täidavad, lausumata kurbusega. Jälle tulevad kõik riistad, vägevana ja majesteetlikuna hiiglasena rühib unison edesi, tumm kaebus sureb ta hävitavate sammude all!

Avamäng lõppis. Mees langetas mõlemad käed ja istus kinnisilmi, nagu suure pingutuse väsitatu. Ta pudel oli tühi. Täitsin selle veiniga, mille vaheajal olin lasknud tuua. Ta ohkas sügavasti, nagu ärgates raskest unest. Sundisin ta jooma. Ta tegi seda pikema vastuseisuga ja klaasi tühjendades hüüdis: „Olen rahul ettekandega! Orkester oli suurepärane!“

— „Aga,“ ütlesin mina, „need olid vaid elavate värvidega maalitud suurteose nõrgad piirjooned.“

„Kas otsustan õieti? Teie ei ole berliinlane?“

„Täiesti õige. Olen vaid ajuti siin.“

„Vein on häa; aga hakkab külm.“

„Mingem sisse ja tühjendagem säääl pudel.“

„Hää ettepanek. Mina ei tunne teid ja teie mind samuti. Ärgem küsigem üksteise nimesid: nimed mõnikord on koormavad. Joon veini, mulle ta midagi ei maksa, meil on kahekesi häa ja sellest küllalt.“

1) „Ifigenia Aulises“ — üks Glucki viiest suurteosest.

1) Avamäng algab suurte oktaavkäikudega, mis omaaja kriitika tunnistas inetumaiks.

Ta kõike seda kõneles vaikse südamlikkusega. Astusime sisse. Istudes ta lõi eest palitu lahti ja ma imestusega nägin ta seljas pikasiilulise väljaõmmeldud vesti ja väikese hõbemõõga. Ta nõõpis jälle palitu hoollega kinni.

„Miks pärisite, kas olen berliinlane?“ algasin mina.

„Sel puhul oleksin olnud sunnitud teist lahkuma.“

„See kõlab saladuslikult.“

„Ei sugugi, kui ma teile ütlen, et ma... noh... et ma olen helilooja.“

„Ma siiski ei saa aru, milles seisab asi.“

„Siis andestage mu endine hüüatus. Näen, et teie sugugi ei tunne ei Berliini ega berliinlasi.“

Ta tõusis üles ja käis erutatult edes-tagasi. Aknale liginedes ta vaevalt kuuldavalt hakkas laulma naispreestrite laulu „Ifigenia Taurises,“ klõppides aeg-ajalt vastu aknaruutu. Märkasin imestusega, et ta viisile andis mõningad omalaadilised käigud, mis üllatasid jõuga ja uususega. Ma ei eksitanud teda. Ta lõpetas ja istus jälle endisele kohale. Rabatuna tolle inimese veidrast ülalpidamisest ja haruldase muusikaande fantastilisist avaldusist, vaikisin oodates. Mõninga aja pärast ta ütles:

„Teie ei ole kunagi komponeerinud?“

„Jah, olen katsunud jõudu selleski kunstis, aga kõik, mis lõin vaimustuse silmapilkudel, näis mulle pärast kahvatumana ja igavana. Sellepärast jätsingi selle töö.“

„See oli halb. Juba see, et jätsite oma katsetused, on teie suure ande tundemärk. Lapsena õpitakse muusikat, sest et papa ja mamma seda tahavad; sellest siis klimberdatakse ja saetakse. Aga märkamatuult muutub meel vastuvõtlikumaks meloodiale. Esimeseks oma mõtteks, võib olla, oli ammukuuldud lauluviis, mida hakati laulma vähe teisiti. Ja see teiste jõust kasvav idu sirgus viimaks hiiglaseks, mis neelis kõik enda ümber ja sai lihaks ning vereks. Ah, kas võib üldse kujutella neid tuhandeid teid, mille kaudu saadakse komponistiks? See on lai postitee, kus kõik rüselevad, hõiskavad ja karjuvad: oleme pühitsetud! oleme eesmärgil. Elevantluuistest värvatest astutakse unistuste riiki. Vähesed silmavad kohe neid värvaid, veel vähem pääseb neist läbi. Siin on kõik nii imelik! Meeletumad kujud tormavad siia-sinna, igal neist aga on oma iseloom, ühtedel enam, teistel vähem. Teel neid ei ole näha, neid võib kohata vaid elevantluuistest värvate taga. Raske on tulla tagasi sääält riigist, nagu Altsiine lossi¹⁾ ees takistavad koletised teed — kõik keerleb, ringleb, paljud magavad ära selle unenäo unenägude riigis, valguvad nägemustesse, heitmata enadast ühtki varju, muidu sellest varjust nad märkaksid toda maailma läbistava valgusejoa. Ja unest ärgates vaid vähesed tõusevad kõrgemale ja sammuvad läbi unistuste riigist. Nad jõuavad tõeni. See on ülevaim hetk: kokkupuutumine igavesega, sõnul-

1) Ariosto „Metsikust Rolandist“.

seletamatuga! Vaadake päikest: see on kolmkõla, millest, nagu tähtedestki, voolavad akkordid, mis meid mähivad tuliniitidesse. Ja tulle kätketuna lamate säääl, kuna hing tõuseb vastu päikesele.“

Viimaste sõnadega ta hüppas üles, tõstis kõrgele pilgu ja üles käe. Siis istus ta jälle ja tühjendas kiiresti täisvalatud klaasi. Saabus vaikus, mida ma ei tahtnud katkestada, et mitte seda ebaharilikku inimest viia teelt. Lõppeks ta rahustus ja jatkas:

„Kui ma olin unistuste riigis, piinasid mind tuhanded valud ja hirmud. Oli õõ ja mind kohutasid koletiste lõustad, kes tormasid mu kallale, kes pea uputasid mu mere põhja, pea tõstsid kõrgesse õhku. Siis läbistasid helledad kiired pimeduse. Nood kiired olid helid, mis mu ümbritsesid õrna puhtusega. Ärkasin oma valudest ja nägin heleda silma, mis vaatas orelisse. Ja kui ta vaatas, tõusid säält helid, mis särades põimused suu- repäresteks akkordideks, milliseid enne ma ei osanud kujutellagi. Viisid tormasid üles ja alla, mina ujusin ses voolus ja pidin hukkuma: siis vaatas silm mulle otsa ja tõstis mu üle mässavate lainete. Uuesti oli õõ. Siis astusid mu juure kaks hiiglast helkivais raudriideis: põhitoon ja kvint! Nad haarsid minu ja tõstsid üles — silm naerateli: ma tean, mis su rinna täidab igatsusega: õrn ja hää nooruke terts astub hiiglaste vahele, kuuled ta magusat häält, näed mind jälle ja mu viisid saavad sinu omiks.“

Ta vaikus.

„Ja nägite veel kord silma?“

„Jah, nägin teda jälle! Kaua aastaid ma ohkasin unistuste riigis, jah, üha säääl! Istusin kaunis orus ja kuulsin lilled laulvat üksiteisele. Vaid üks päevalill vaikis ja kummardas oma kinnise õie kurvalt alla. Nägematu side kiskus mind tema poole — ta tõstis õiskarika — ja säält säras silm mulle vastu. Siis mu pääst helid valgusekirtena sööstsid lilledle poole, kes ahnesti imesid need endasse.“

Ikka suuremaks said päevalille lehed — tulijoad voolasid neist — nad ümbritsesid mu — silm kadus ja ma olin õiskroonis.“

Viimaste sõnadega ta hüppas üles ja nooruslikkude sammudega jooksis toast välja. Asjata ootasin ta tagasitulekut. Lõppeks otsustasin minna linna.

Liginesin juba Brandenburgi väravale, kui nägin pimeduses sammuva pika kogu ja kohe tundsin temas oma iseäraku. Ütlesin talle:

„Miks lahkusite nii ruttu?“

„Hakkas liig palav ja eufoon¹⁾ hakkas kõlama.“

„Ma ei mõista teid.“

„Seda parem.“

¹⁾ Eufoon — kreeka sõnast eufoonia — kaunikõlalikusus. 1790. aastal leitud muusikariist, kus häälekitajajaks olid suuruse järele valitud klaastorukesed. Hoffmann selle sõnaga märgib siin muusiku loomisvaimustust, loomisjõudu.

„Seda halvem, sest meeeldi tahaksin mõista teid.“

„Kas teie siis ei kuule midagi?“

„Ei.“

„Nüüd on kõik möödas. Läheme. Ma üldse ei armasta seltskonda. Teie aga ei ole komponist ega berlinlane.“

„Ma ei suuda mõista, miks olete nii berlinlaste vastu? Mulle näib, et teiesuguse kunstnikuhingega inimene peaks tundma end hästi siin, kus austatakse kunsti ja tehakse temaga palju tegemist.“

„Teie eksite. Oma piinaks olen neetud ükski uitma tühjas ruumis nagu äratõugatud vaim.“

„Tühjas ruumis — siin Berliinis?“

„Jah. Mu ümber on tühjus, sest ükski sugulasvaim ei ligine mulle. Seisan ükski.“

„Aga kunstnikud? Komponistid?“

„Jumal nendega! Nad arutavad ja arutavad, eritlevad kõike kõige peenemateni mõtuden. Puhuvad kõik tühjaks, et leida mõni vilets mõte. Kunstist ja kunstimaitsest lobisesedes ei jõua nad tõeliseni loominguini. Kui nad aga mõnikord tunnevadki, et võiksid tuua paar mõtet päevavalgele, siis näitab hirmus külmus nende kaugelolekut päikesest — laplase töö!“

„Teie otsus mulle näib liig karm. Vähe- masti peaksid suurepärased ettekanded teatris teid rahuldama.“

„Tahtsin kord minna teatrisse, et kuulda oma noore sõbra ooperit, — kuidas seda nüüd nimetataksegi?... Oo, terve maailm on ses ooperis. Läbi pidulikult rietatud keigariite salga tungivad altmaailma vaimud, kõigil on oma hää ja võimas heli, — tont võtku, — ma kõnelen „Don Juanist!“ Ma aga ei suutnud kannatada välja avamängugi, mida orkester jahvatas prettissimo midagi mõtle- mata. Mina aga olin seks valmistunud paastu ja palvega, kuna ma teadsin, et eufooni liialt erutavad need massid ja ta kõlab eba- puhtalt.“

„Ehkki pean tunnistama, et Mozarti meisterlikke teoseid siin mängitakse lohakalt, siis ometi rõõmustavad meid Glucki teosed väärrika ettekandega.“

„Arvate nõnda? Tahtsin kord minna kuulama „Ifigeniat Taurises“. Kui astusin teatrisse, kuulsin mängitavat avamängu „Ifigeniat Aulises“. Hm — mõtlesin ma, — eksitus. Mängitakse seda Ifigeniat! Milline oli aga mu imestus, kui nüüd tuli andante, millega algab „Ifigenia Taurises“, millele järgneb torm. Kakkskümmend aastat on nende vahel! Kõik tegevus, kogu tragöö- dia hästimõteldud ehitus puruneb. Vaikne meri — torm — merest kaldale heidetud kreekelased — see on ooper! Ja mis nüüd? On komponist avamängu kirjutanud poekau- baks, mida võiakse maha vändata nagu mõnd pasunatükki, kus ja kuidas keegi soovib?“

„Olen nõus, et see on eksitus. Muide aga siin ju tehakse kõik, et tõsta Glucki teoseid.“

„Jah,“ ütles ta lühidalt, naeratelles ikka ja ikka kibedamini. Järsku hüppas ta pai- gast ja miski ei suutnud teda hoida kinni. Ta

kadus nagu tina tuhka ja palju päivi pärast seda otsi in teda asjatult Tiergartenis.

Läksid mõned kuud. Ühel külmal ja vihmasel öhtul tulin hilja kaugest linnaosast ja ruttasin koju Friedrichiuulitsale. Pidin teatrist minema mööda. Pasunate ja litavride valju muusika tuletas mulle meele, et mängitakse Glucki „Armidat“, ja ma juba tahtsin minna teatrisse, kui mu tähelepanu paelus imelik monoloog otse teatri akende all, kus võis kuulda orke tri iga häälistust.

„Nüüd tuleb kuningas — mängitakse marssi — lööge, lööge tugevamini trumme! — see on lõbus! Ja, täna nad peavad lööma üksteistkümmed korda, muidu rongikäik ei ole küllalt pikk. — Haa-haa — maestoso — vahvasti lapsed! Näe, sääl on üks kingapaelaga jäänud hiljaks. Õige, kaksteistkümnend kord ja alati löök dominandil.

Oo, igavene vägi! Sellele ei tulegi lõppu! Nüüd ütleb ta komplimendi, Armida tänab. Veel kord? — Õige, puuduvad ju veel kaks soldatit. — Nüüd venitatakse recitatiivi. — Milline kuri vaim on mu nõidunud siia kinni?“

„Nõidus on hävitatud,“ hüüdsin mina, „tulge!“ Haarsin ruttu oma Tiergarteni tuttava käest kinni (sest see ei olnud keegi muu kui tema) ja tõmbasin ta endaga kaasa. Ta näis üllatunud ja tuli vaikides minuga. Olime juba Friedrichiuulitsal, kui ta jäi järsku seisma.

„Tunnen teid,“ ütles ta. „Olite Tiergartenis ja kõnelesime palju — jõin veini — läksin tuliseks — pärast seda kõlas eufoon kaks päeva lakkamatult, kannatasin palju — nüüd on see möödas.“

„Olen rõõmus, et teid kohtasin. Tutvagem üksteisega ligemalt. Elan siin ligiläheduses, kuid oleks...“

„Ma ei saa ega tohi minna kellegi juure.“

„Ei, teie ei saa minust lahti, ma tulen teiega.“

„Siis tuleb teil käia veel sada või paar sammu. Teie aga tahtsite ju teatrisse?“

„Tahtsin kuulda „Armidat“, aga nüüd...“

„Nüüd kuulete „Armidat“. Läheme.“

Läksime vaikides mööda Friedrichiuulitsat. Ta käänis järsku ühte põikuulitsasse ja ma vaevalt jõudsin talle järele, nii ruttu jooksis ta mööda uulitsat, kus viimaks jäi seisma ühe viletsa maja ees. Ta koputas kaua, enne kui avati. Pimeduses otsisime käsikaudu treppi ja jõudsime teisel korral olevasse tuppa, mille ukse mu kaaslane pani hoolega kinni. Kuulsin ühe ukse veel avanavat. Varsi pärast seda ta tuli põleva küünlaga ja imeliku sisemusega tuba ei üllatanud mind mitte vähe. Vanamoelised rikkalikult polsterdatud toolid, seinakell kuldkaupis ja lai, kohmakas peegel andsid toale äraelanud suurepärase süinge mulje. Keset tuba seisis väike klaver, sellel suur portselaanist tindipott, mille kõrval noodipabereid. Aga terav pilk neile komponeerimisabinõudele veenis mind, et siin juba kaua midagi ei kirjutatud: paber oli kolletanud ja tindipotti kattis paks

kord ämblikuvõrku. Võõras astus toa nurgas olevale raamatukapile, mida ma enne ei märganud. Ta lükkas kõrvale eesriide ja nägin rea ilusasti köidetud raamatuid kuldpäälkirjadega: „Orfeo“, „Armida“, „Alceste“ jne., lühidalt, kõik Glucki meisterteosed nägin olevat koos.

„Omate Glucki kõik teosed?“ hüüatasin mina.

Ta ei vastanud midagi, huuled tõmbusid kramplikuks muigeks ja lihastemäng aukuvajunud palgeil moondas hetkeks näo õudseks maskiks. Ta heitis mulle süinge pilgu, võttis ühe raamatu — see oli „Armida“ — ja astus pidulikult klaverile. Ma avasin selle ruttu ja asetasin kohale kokkupandava istme. See talle nähtavasti meeldis. Ta avas raamatu ja — kes kirjeldab mu imestust? — nägin ses noodipaberi, mille ei olnud ühtki noodimärki.

Ta ütles:

„Mängin avamängu. Pöörge lehti, aga õigel ajal.“

Töötasin seda ja ta algas suurepäraselt ja meisterlikult, kõlavais akkordes, tempo di marcia'ga, millega algab avamäng — pea täiesti kokkukäivalt algupärandiga. Allegro aga oli vaid läbi põimitud Glucki ideist, ta sellesse tõi nii palju uusi ja geniaalseid pööreid, et mu imestus üha kasvas. Eriti rabavad olid tema modulatsioonid, — nad ei olnud teravad; ta oskas liita lihtsele algmõttele nii palju viisilisi keerulisusi, et nad näisid uues ja noorendatud kujus tagasitulevatena. Ta nägu hõõgus. Pea tõmbusid kulmud kokku ja kauahoitud viha tahtis vägisi puhkeda lahti, pea silmad niiskused sügava valu pisarast. Mõnikord, kui käed olid ametis viisikaunistusega, laulis ta meeldiva tenoriga viisi kaasa. Seejuures ta oskas kuidagi iseäralikult aimata hääles järele litavride tumedat kõla. Jälgides ta pilku pöörsin ma hoolega lehti. Avamäng lõppis, väsinuna viskus ta kinnisilmi tooli seljatoele. Varsi aga sirgus jälle uuesti ja pöördes paar lehte ütles tumedal häälel:

„Kõik selle, mu härra, kirjutasin s'is, kui tulin tagasi unistuste maailmast. Mina aga andsin pühendatu kätte mittepühendatuile ja jääne käsi võttis kinni leekivast südamest. See küll ei murdunud, aga ma olen määratud igavesele hulkumisele mittepühendatute seas, kujutu, nagu hüljatud vaim, et keegi mind tunneks enne, kui päevalill jälle mu tõstab igavikku. Ah!.. Laulame nüüd Armida stseeni.“

Ta algas Armida lõppvaatuse säärase väljendusega, mis langes sügavasse mu hinge. Siingi ta kaldus märgatavalt kõrvale algupärandist. Aga tema muudetud muusika oli nagu Glucki muusika kõrgemas astmes. Kõik, milles avaldub tugevais joonis põlgus, armastus, meeleheide, hullus — kõik oli ta muusika vägevais helides. Ta hääli näis noorurihääle, täis jõudu, tõustes sügavast tumedusest üles läbitungivale vägevusele. Ma värisesin — olin palavikus. Kui ta lõpetas, viskusin ta sülelusisse ja hüüdsin surutud häälel:

„Mis on see? kes olete teie?“

Ta tõusis ja mõttis mind karmil ja läbi-

tungival pilgul. Kui ma aga tahtsin jatkata küsimusi, lahkus ta koos küünlaga toast, jättes mu pimedusse. Möödus peaaegu veerandtundi. Juba arvasin, et ma ei saagi teda enam näha, ja arvestades klaveri asukohta, hakkasin otsima ust, et see avada. Järsku siis tuli

ta põleva küünlaga sisse, väljaõmmeldud paaradülikonnas, toredas vestis ja mõõgaga.

Kivinesin. Ta astus pidulikult mu juure, võttis pehmesti mu käest kinni ja imelikult naeratades ütles:

„Olen — rüütel Gluck.“

Bernard G. Shaw.

B. Linde.

Vaevalt leidub tänapäeva ülemaailmse kuulsusega kirjanikkude hulgas kedagi teist, kelle tunnustamine on kestnud nii kaua ja mille ümber on kogu aeg kestnud nii ägedad võitlused, nagu seda on Inglise kirjanik Shaw.

Shaw on sündinud 26. juulil 1856. aastal. Pühitsedes tänavu oma seitsmekümnendat sünnipäeva ei lubanud inglise postminister jubilaari pidukõnet levitada raadio teel, kartes rohkem selle sotsialistliku kirjaniku äärmiselt teravat keelt kui tema miljonäride-sotsialismi ideid. See pilkeline kirjanik ei suutnud hoiduda irooniast isegi siis, kui talle pärast ta 70. sünnipäeva määrati Nobeli kirjanduslik auhind 1925. aasta eest: järelepärinisel autorilt eneselt, misuguse teose eest talle see auhind on määratud, vastanud Shaw, et ta seda isegi ei tea, sest et ta 1925. aastal pole avalandanud ühtki teost.

Shaw esivanemad on Iirimaale sisse rännanud inglased, kelle järeltulijad on muutunud täielisteks iirlasteks, tegutsedes küll protestandi vaimlikkudena, küll poliitilisel alal. Shaw isa oli ametnik, kaupmees, tööstur ja lõpetas oma elupäevad vaesuses. Noor George Bernard jäi oma ema hooldamisele, kes oli oma abikaasast tervelt 20 aastat noorem ja kellelt näkse olevat pärinud poeg oma kunstilised kalduvused. Juba 15-aastasena peab ta endale ülalpidamist teenima, töötades mingi maagakaubitseva agendi kirjutajana ja laekahoidjana. Selle kõrval aga loeb ta lõpmata hoolega, käib muuseumides, kuna kodus ärkavad ta meeled muusikale, kuulates oma lese-ema kaostatöötamist ooperi ja oratooriumide proovidel. Nii arenevad kõrvuti noores poisikeses kunstimeeltest arusaamine kirjandusest, kujutavast kunstist ja muusikast, millele hiljem seltsis veel teater. Ja kui 1872. aastal muusikaline proua Shaw kolis Londoni, et ennast sääl paremini muusikast

elatada, jääb 16-aastane poeg Dublini. Et endale kodu üksilduses ise oma käel muretseda muusikat, asub ta emast koju jäetud pianino taha, ilma et varem oleks mängimist õppinud, ja algab raskeima palaga Mozarti Don Juanit avamänguga. Seda võiks nimetada hüppeks tundmatusse valdkonda, kus see on kõige tihedam, läbi paistatum. Muidugi on see võhiku talitusviis, mis ei leia hääkskiitu eriteadlastelt. Aga sarnaselt on talitanud Shaw ka hiljem, kogu oma senise tegevuse kestes. Võhikuna on ta teinud hüppeid arstide, ajaloolaste, ühiseluteadlaste, usuteadlaste ja paljude teistegi valdkonda, avades oma geniaalse vaimuga uusi vaatepiire, mille nägemisele võis jõuda just võhik, kelle silmi ei pimestanud eelkäijate tavalised kivinevad vaatlemisviisid.

Kõige mitmekülsemate elunähtuste ja küsimuste käsitamisele tõi Shaw geniaalne vaim mingi loomuliku mõistuse selgelt nägemise kaasa, mis lasi asju ja nähtusi paistata uues, enneolematu valguses.

1876. aastal järgneb kahekümneaastane noormees oma emale Londoni, kus ta lootis oma erksale vaimule suuremaid ja avaramaid arenemisvõimalusi. Hiljem iseloomustas Shaw ise ennast tol ajajärgul: „Mis ma teadsin, oli just see, mis tavaline inglane ei teadnud, ja mis tema teadis, seda ma ei teadnud või ei uskunud.“

Järgnevad katsed leida endale ülalpidamist harilise teenistusega, lühikeseajalised siia sinna hüpped igapäevase leiva järele kuni need mured kolmeaastase asjatu katseta mise järel ema võtab oma kanda ja siis andub 23-aastane Shaw kogu oma elava loomu hooga ja energia purskelise küllusega vaimuliste harrastustele, võttes elavalt osa vaieklubi The Zetetical Society, mille huvide keskpunktis seisid kõlblusküsimused. Samal ajal algab noormehe kirjanduslik töö, mille

B. G. Shaw.

tulemuseks oli mitu romaani, millele aga noormeese asjata otsis kirjastajat.

Pöördelise tähtsuse omandas Shaw elus 1883. aasta, mil ta mingil koosolekul esmakordselt kuulis ameerika sotsialisti Henry George kõnet maaküsimusest. See annab Shaw ühiskondlikele aadetele, mis seni olid pesitsenud ta hinges tumedatena aimustena, uue ja teadlikuma suuna. Jälle talitab ta samuti nagu varem muusikat õppides: ta algab sotsialismi aadetega tutvumise Karl Marxi „Kapitali“ lugemisega. Selle raskepärase raamatu võtmena kasutas Shaw veel raskemat teost ja nimelt kellegi matemaatiku poliitilise ökonoomia õpperaamatut, milles selgitati kõrgema matemaatika abil sotsialismi. Kuid siitpääle on Shaw kirjanduslik tegevus alanud sotsialismi aadetega läbi põimitud. Ei ole temast küll saanud selle ühiskondliku voolu järjekindlat jüngerit, sest juba „Kapitali“ lugedes leidis ta palju ekslikku sotsialismi isa õpetustes, mis vajasis parandusi, vaid Shaw on sotsialist ainult põhiaatelt, eitades tänapäevast ühiskondlikust korrast tingitud viletsusi. Kunstnikuna avaldus Shaw sotsialismi pooldamine vast kõige selgemini tema esikteoses, romaanis „An unsocial socialist“ („Ebasotsiaalne sotsialist“), mis ilmus 1884./5. ajakirjas „To-day“ („Tänapäev“). Nüüd algab väle ajakirjanduslik töö, milles avaldub juba Shaw võitlust harrastav vaim oma täies sõjariistust: nähtusi õige nimega paljastav ja pilkeline, teravsõnaline käsitlus. See oli kõigepeält arvustus, milles väljendus see ajakirjanduslik tegevus: kõigepeält muusikaarvustus 1888.—1894. a. ja 1895.—1899. aastani teatriarvustused mitmele inglise ajalehele ja ajakirjale. Need olid aastad täis kunstivõitlust. Inglismaad on nimetatud „muusikata maaks“ ja selles ei puudu tõde. Shaw on murdnud mitu piiki rajades teed hääle ooperi- ja odtoriumimuusikale, pidades pääletungisõda alaväärtusliku muusikaga. Oma pääkaitsealuseks võttis Shaw Richard Wagneri heroilise muusika, mille tutvustamise teene Inglismaal langeb pea täiesti Shaw'le. Samuti jatkas ta hiljem oma teatri-arvustuste võitlust näitekirjaniku eest, keda tol ajal Inglismaal pea sugugi ei tuntud: Henrik Ibseni dramaatilise luule, millel oli pöördeline tähtsus kogu Euroopa näitekirjandusele, viis Shaw väärilisele võidule.

On täitsa loomulik, et aastaid kestnud teatriarvustuslik tegevus pidi suunaandvalt mõjuma Shaw enese ilukirjanduslikku loomingu, viies tema jutustavalt proosalist loovale tööle dramaatilisel alal. Juba 1892. aastal jõuab lavale Shaw näitekirjanduslik esikteos, millele järgneval aastal teine ja mõni aasta hiljem järgneb kolmandana kõige väärtuslikum näidend „Mrs Warrens profession“ („Proua Warreni kutse“), mis ilmusid eelmistega koos 1898. aastal „Unpleasant Plays“ („Ebameeldivad mängud“) pealkirjal. Kuna kaks esimest näidendit mängiti väikese kunstilise tagajärjega, pääsis lavastusele kolmas oma teravalt ühiskondlike olukordi arvustava laadi tõttu alles 1902. a. Shaw veendus, et inglise tavalisele teatripublikule on vastu-

võtmatu sellane teravakujuline pääletung, millega võiks koguni vastandlikud tagajärjed saavutada neile kunstilistele ja ühiskondlikele aadetele, mida kuulutas kirjanik oma teostes, ja Shaw muutis oma seisukohta, aga mitte selleks, et loobuda sõjakäigust, vaid et avada tuli uutelt asetustelt ja paremaile tulemustele jõudmiseks. „Pleasant Plays“ („Meeldivad mängud“) pealkirja all ilmusid neli näidendit, millest eriti mõjuvateks osutusid „Arms and the man“ (Eestis mängitud „Vanemuise“ teatris saksakeelse tõlke pealkirjaga „Kangelased“) ja „Candida“. Siin oskas Shaw oma aadetele ja väidetele anda sellase väljenduse, sidudes seda koomikaga väga õnnestunud kujul, et vaatleja-lugeja märkamatu alla neelas kirjaniku sapilis-pilkelised pillid, pannes vaevalt tähele, et need on sihitud tema enesegi vastu.

Seda käsitlusviisi kasutas Shaw pea kõigis oma hilisemateski teostes. Meie leiame neis kõigis peenelt väljatöötatud dialoogi, mis sagedasti muutub vaieluskunsti paremaks pärliks. Neid kaksikkõnesid lugedes selgub meile, et just sõna on kõige vahedamalt löikav mөөk; näeme kuidas Shaw seda relva suure osavuse ja oskusega tarvitades purustab oma vastaste ebatõed, mis on aegade kestes vääramatuteks tõdedeks tõusnud ainult selle tõttu, et nende vastu pole keegi vaielnud, et neid on ustud lihtsalt harjumusest. Ja just sarnaste harjumusest tekkinud ja juurdunud ebatõdede, eluvalede vastu paljastab George Bernard Shaw kõige sagedamini, korvult oma sõnalise relva, mille võluliseks osaks on koomika ja satüür, naeruvääristamine ja lõpuliku hoobi andmine teravas pilkes.

Üksikutes teostes on koomika ja pilge ülekaalulises olekus varjanud isegi neid aateid, mis kirjanik kuulutab, nagu seda näeme tema suurteoses „Man and superman“ („Inimene ja ülinimene“ on ilmunud ka eestikeelses A. Orase tõlkes). Loetagu selle romaan-draama suurepäraseid, kuigi kujult veidi kaootilisi lehekülgi, siis märkame selle autori üleva vaimu kõrget lendu. Ses teoses vaimu kangelasliku heitlemise kohad on minus alati elustanud mälestuse teisest suurvaimust ja tema pääteosest: Aleksis Kivi „Seitse venda“. Ei ole küll väliselt pea midagi ühist „Inimese ja ülinimese“ ning „Seitse venna“ vahel, kui asuda kainele kirjandusloolisele võrdlusele, aga ühtlasi on ka niipalju lehekülgi, kus on kajastunud vaimlise jõu kõrgema heitluse kaunimad silmapilgud kujudes, kirjeldustes ning hingelise arenemise hüppelises hoogsuses, mis moodustavad kõigist näilisest laiali valgumiset hoolimata suure sise-mise üksuse.

Oma teoses „John Bull's other Island“ („John Bulli teine saar“) lausub kirjanik: „Sooviksin leida maa, kus tõeolud ei oleks brutaalised ja unenõud poleks ebarealsed; sellasel maal tahaksin elada.“ See aateinimese kaunis eesmärk on alati juhtinud kirjanikku, kes ise ennast nimetab „kapitalistliku seltskonna kohanarriksi“. Ja just see asjaolu, et temas elab suur armastus oma kaasainimeste vastu, on teinud temast löikavama pil-

kaja, kelle paradoksidest on nii palju sügavat tõde, mis meile oma uususes ainult on nii võõrastav ja ühtlasi naljakas. Kui meie aga sellesse vähegi püüame süveneda, siis tunne me selgesti et neis paradoksidest, selles pilkes peitub kõige tõsisem ja kõitvam jutlustamine uuest õigusest.

Shaw eluloolased peavad tema arenemise kõige tähtsamaiks aastaks 1879.—1885., mil ta Londonis põlnälgides jatkas oma kunstilise ja ühiskondliku ilmavaate arengut. Mälestades neid aegu lausub kirjanik:

„Võisin minna Hampton-Court-Palace'i ja rahvusgaleriisse, tunda rõõmu Mantegua'st ja Michel-Angelo'st, kuna miljonärid haigutasid oma maitsetutel olengutel; võisin Beethoveni üheksandat sinfooniat kuulata, kui võeti vale tempo, suuremat kahju tunda kui hertsigiproua, kes oli kaotanud oma briljantidest kaelakee.“

Kõneledes ajaloolistest isikutest, nagu näidendites „Caesar and Cleopatra“ („Caesar ja Cleopatra“) ja „Püha Johanna“ (meie teatritest mängis seda näidendit „Vanemuine“ läinud hooajal suure menuga, nagu see teos on saavutanud kunstilisi võite kogu Euroopas), — rääkides ajaloolistest sündmustest, on Shaw alati omapärae nende vaatlemisel ja olukordade vastulude seletamisel, paljastades vaimukalt usu ja usklikkuse taga peituvaid päris vastaspoelseid asjaolusid. Kirjanikku valdab alati umbusk, kui ta kokku puutub üldtunnustatud nähtustega. Olgu see kas või, näiteks, kangelaste austamine, mille üle Shaw enesele lubab heita otse võllanälja. Shaw on algjõuliselt vaenuline kõigele, mis avaldab romantilist ilmet. Ta kisub sellelt tema Juta liniku ja näitab meile sündmusi ja isikuid nende igapäevsuses, mille teguinimesed on tema kangelased, tingimata noored ja elujõulised, kelle kõrval on vanad alati ebatõde kaitsvad naeruväärsed kujud. Ei veetle

teda ka puhtkunstilised probleemid, vaid „kunst kunsti pärast“ nõudele ainsaks õigeaks vastandiks säeb ta oma hiiüdsõna: kunst elu tarbeks.

Oma eitamise hoos ei peatu Shaw millegi ees, kuigi sagedasti raske on vahet teha kus ja kunas Shaw võitleb tõsiselt oma tõeliste ideede eest ja kunas ta on jõudnud juba pilke ja mõnikord koguni üleva enesepilke valdkonda.

Võideldes Ibseni draamade kasuks ei kohkunud Shaw tagasi sirutamast kätt nii kaljukindla kirjandusliku suuruse vastu, nagu on inglastele ja ka kogu kultuurilmale Shakespeare'i draamaalne luule, kirjutades oma arvustustes (eriraamatuna ilmunud kahes köites päälkirjaga „Dramatic Opinions and Essays“ [„Dramaatilised arvamusid ja esseid“]) umbes järgmiselt: Ibseni draamad on kõrgemad kui Shakespeare'i omad.

Shaw on sama suur, kui mitte suurem, kui Ibsen. Nii on Shaw suurem näitekirjanik kui Shakespeare. Shakespeare näitab ükski, ta ei õpeta, tal ei ole oma filosoofiat, ta teenib vale romantikat. Ja see artikkel kannab iseteadvat päälkirja: Parem kui Shakespeare. Ja Shaw tõsised austajad ei keela sellele vaatele oma pooldamist. Kuna kirjaniku vastused ei ole väsinud kuni kõige viimase ajani üles säädmast ja vastamast küsimisele: kas Shaw on üldse kirjanik.

Nii suure võnkumise all seisab George Bernard Shaw kirjanduslik nimi, mille kodumaalisi seisukohti on kindlustanud just tema välismaine kuulsus, nagu see sündis varem Henrik Ibsenigagi. Sellepöolest on Shaw täieliseks vastandiks oma veidi noorematele kaasaeglastele-kirjanikkudele John Galsworthy'le ja Herbert George Wells'ile, kes alles päälle kodumaalist tunnustamist omandasid ülemaailmliku kuulsuse.

Brigader Gerardi selklused.

Kuidas brigader tappis rebase.

Arthur Conan-Doyle'i järele A. V. N. Mey joonistused.

Aknad olid pimedad, igalpool valitses pimedus ja vaikus, kuid teadsin, et muidugi on säärane mõnus elamu ära võetud, ning arvatavasti mõne tähtsama isiku poolt. Päälle selle olin õppinud, et mida lähemal hädaohule, seda kindlam on koht, ning seepärast ma ei tunnud tahtmist kaugele minna sellest ulalusest. Madal hoone oli nähtavasti tall, ning ma ronisin sinna, sest üks ei olnud suletud. Tall oli tuubitud täis

lambaid ja härgi, mis olid kogutud sinna varjule marodööride eest. Redel viis pööningule, ning ma ronisin üles seda mööda ja peitsin enda päris mugavasti heinapundarde vahele. Pööningul oli väike aken, sellest oli näha kõrtsiesine, ja ka tee. Siis tõmbusin kõverasse ning ootasin, mis juhtub.

Varsi selgub, et ma ei eksinud, kui arvasin selle olevat mõne tähtsama isiku korteri. Varsi päälle päikese-

tõusu saabus inglise dragun teatega ning sest ajast päale algas liikumine, ohvitserid sõitsid siin järjesti edes-tagasi. Kogu aja kuuldus üks ja sama nimi: „Sir Stapleton — sir Stapleton“. Halb oli lebada siin kuiva suuga ja vaadata, kuidas kõrtsmik tõi inglise ohvitseridele välja veinipudeleid. Kuid lõbus oli vaadata nende värskaid, puh-

„Halb oli siin lebada . . .“

takspöetud, muretuid nägusid ning kujutella, mis nad küll mõtleksid, kui teaksid, et nii tuntud mees on neile nii lähedal. Ning siis, lebades ja vahtides, nägin midagi, mis üllatas mind.

Uskumatu on see inglaste muretus! Mis te arvate, mis tegi milord Wellington, kui leidis, et Massena ta sisse piiras ja et ta ei saa liikuda oma väega? Annan teile mitu oletust. Võite öelda, et ta vihastas, et ta oli ahastuses, et ta kutsus väe kokku ning rääkis neile kuulsusest ja isamaast, enne kui viia nad viimsele võitlusele. Ei, milord ei teinud midagi sarnast. Kuid ta saatis laeva Inglismaale rebasekoerte järele ja hakkas ühes oma ohvitseridega rebaseid küttima. Räägin teile õigust. Torres Vedrase liini taga pidasid pöörased inglased rebasejahti kolm korda nädalas. Olime kuulnud sellest laagris, ning nüüd nägin oma silmaga, et see oli õigus.

Teed mööda, millest kõnelesin, tulid need koerad, kolm-nelikümmend tükki, valged ja pruunid, kõigil saba ühe ja sama nurga all, kui vana kaardiväe täigid. Tõepoolest, see oli kena vaade! Ning nende järel ja nende keskel ratsutasid kolm meest nokkmütside ja punaste kuubedega, keda arvasin olevat kütid. Neile järgnesid mõned ratsanikud mitmesuguseist väeosadest kahe- ja kolmekaupa koos, üksteisega kõneldes ja naerdes. Neil ei näinud olevat kiiret, ning ma arvasin, et see peab olema väga aeglane rebane, keda nad tahavad püüda. Igatahes, see oli nende asi, mitte minu, ning varsi nad möödusid mu aknast ning kadusid silmapiirilt. Mina aga ootasin ja vahtisin, valmis kasutama iga juhust, mis avaneb.

Varsi tuli ohvitser sinises ülikonnas, mis oli sarnane meie kerge suurtükiväe omaga, ratsa mööda teed — vanem, tüse mees, halli põskhabemega. Ta peatus ja hakkas rääkima dragunite sideohvitseriga, kes ootas kõrtsi ees, ning nüüd mõistsin, kui palju kasu oli mulle õpetatud inglise keelest. Kuulsin ja mõistsin kõik, mis nad rääkisid.

„Kus on kokkutulek?“ küsis ohvitser, ning ma arvasin, et ta vist himustab oma bifstekki. Kuid teine vastas, et see on Altara lähedal, ning mõistsin, et see oli koht, millest nad kõnelesid.

„Jäite hiljaks, sir George,“ ütles sideohvitser.

„Jah, mul oli kohtuistung. Kas sir Stapleton Cotton läks?“

Sel silmapilgul avanes aken, ja kena toredas ülikonnas noormees vaatas välja.

„Halloo, Murray!“ ütles ta. „Need neetud paberid peavad mu kinni, kuid ma saan teid varsi kätte.“

„Väga häa, Cotton. Mina olen ka hiljaks jäänud, ma sõidan edesi.“

„Kas võiksite öelda, et tallipoiss tammutaks mu hobust?“ palus noor kindral akna juures sideohvitseri, kuna teine sõitis edesi mööda teed.

Sideohvitser sõitis veidi eemal seisva talli juure ning mõne minuti pärast tuli säält välja väle inglise tallipoiss, talutades enda järele hobust — oo, mu

sõbrad, teil ei ole aimu täiuslikkusest, mille võib saavutada hobune, kui te ei ole näinud inglise esimese järgu jahihobust. Ta oli suurepärase: kõrge, lai, tugev ja siiski graatsiline ning elav kui hirv. Ta oli süsimust, ta kael, ta rind, ta jalad — kuidas oskan kirjeldada seda? Päikesepaistel ta läikis kui lakitud, mänglevas tantsus ta jalad tõusid kergesti ja kaunisti, ta väristas lakka ja hirnus kannatamatult. Iialgi ei ole ma näinud säärast jõu ja ilu kooskõla. Sageli imestasin, kuidas võisid inglise husaarid üle olla kaardiväe küttidest Astorga juures — kuid nähes inglise hobuseid ma enam ei imestanud.

Kõrtsi ukse kõrval oli rõngas hobuste sidumiseks; tallipoiss sidus hobuse selle külge ja astus ise sisse. Ühe silmapilgu nägin, millise juhuse saatis mulle õnn. Oleksin selles sadulas — oleksin paremas seisukorras kui sõidu algusel. Mõelda tähendab mulle tegetseada. Ühe silmapilguga olin all ja lauda ukse juures. Järgmisel — väljas ja ratsutid olid mu peos. Kargasin sadulasse. Keegi karjus mulle järele. Mis mulle korda läks tema karjumine! Puudutasin hobust kannustega ning see tegi sarnase hüppe, et ainult minusugune ratsanik suutis püsida sadulas. Lõdvendasin ratsutid ja lasin ta minna — ükskõik kuhu, ainult kaugemale kõrtsist. Ta tuiskas üle viinamägede ning mõne minuti pärast oli mitu miili minu ja tagaajajate vahel. Siin metsikul maal nad ei teadnud arvata, kuhu poole olin läinud. Teadsin, et olin väljaspool hädaohtu, seepärast sõitsin väikese künka otsa, võtsin pliatsi ja taskuraamatu, ning hakkasin üles märkima laagreid, mis siit näha.

See oli kallis loom, kelle seljas istusin, kuid ei olnud kerge joonistada ta seljas, sest ikka jälle tõusid püsti ta kõrvad, ta tahtis liikuda ja kiunus kannatamatult. Alguses ma ei pannud tähele ta tempe, kuid varsi märkasin, et ta ainult siis sai rahutuks, kui kuuldus omapärane hüüe: „joi, joi, joi“ tammemetsast alt orust. Ning siis korraga see hüüe muutus hirmsaks käraks, mille hulka kostis sarve hääl. Ühe silmapilguga hobune läks hulluks. Sil-

mad põlesid, lakk tõusis püsti. Ta tõusis mitu korda tagujalule ja keerutas kui hull. Pliats lendas mul ühele poole, taskuraamat teisele, ja kui vaatasin alla orgu, mu silmadele avanes haruldane vaatepilt. Jaht algas orus. Rebast ma ei näinud, kuid koerad olid täies hoos, ninad maas, sabad püsti, nii tihedasti koos, et oli üks vägev haukumine ja liikuv valge vaip. Ning nende järel ratsanikud — tõepoolest, see oli pilt! Kujutelge ülikondi, mis võib näha suures väes: mõned jahiriides, aga suurem osa vormis; siniseid draguneid, punaseid draguneid, punapüksilisi husaare, rohelist kütte, suurtükiväelasi, ja suur hulk punaseid, punaseid, punaseid, sest jalaväelased sõitsid niisama hästi kui ratsaväelased. Suur hulk inimesi, mõned hästi sadulas, mõned pahasti, kuid kõik lennul kuidas keegi oskab, niihästi lipnik kui kindral, trügised ja tõuklesid, kannatasid ja ajasid, läbistatud ainsast mõttest, et peavad võtma selle rebasetühja vaimu! Tõesti, nad on haruldased inimesed, need inglased! Kuid mul oli vähe aega vaadelda jahti või imestada nende saarlaste üle, sest kõigist neist pööraseist olevustest oli pööraseim hobune, mil istusin. Teie mõistate, et ta oli jahihobune, ning koerte kisa oli talle sama, mis oli mulle trompeedi hääl. Ma hoidsin teda. Tegin ta metsikuks. Mitu korda ta kargas püsti, siis võttis rauad hammaste vahele, vajus künkalt alla ja tormas koertele järele. Ma vandusin, rebisin, peksin — kuid olin võimetu. See inglise kindral sõitis ainult raudadega, ning looma suu oli raudne. Oli asjatu rebida teda tagasi. Samasuguse eduga võib katsuda grenadeeri tirida eemale viinapudelist. Ahastusega andsin järele ning laskudes sadulasse olin valmis kõige pahemale.

Milline loom see oli! Iialgi ma ei ole tunnud säärast looma oma põlvede vahel. Ta pikad jalad kasvasid iga sammuga, ning ta liikus järjesti kiiremini, sirge kui hurt, nii et tuul aina lõikas mu nägu ja vuhises kõrvade ääres. Mul oli seljas tressideta kuub, lihtne ja tume riie — mõned inimesed ise annavad õilse ilme riidele — ning

ettevaatlikult olin võtnud tuti maha mütsilt. Tulemuseks oli, et ülikondade segus siin jahil ei olnud põhjust, miks minu oma oleks pidanud äratama tähelepanu või miks need mehed, kes olid kiindunud oma ettevõttesse, oleksid pidanud mind eriti märkama. Mõte, et prantsuse ohvitser võtab osa jahist, oli liig kauge, et neile pähe tulla. Naersin, sest hoolimata hädaohust oli midagi koomilist seisukorras.

Ütlesin, et kõik kütid ei istunud ühtviisi hästi sadulas, ning seepärast juba mõne miili pärast nad olid laiali pillatud üle suure ala, parimad ratsanikud püsisid koerte kannul, kuna teised kaugel taga venisid. Noh, mina olin niisama hää ratsanik kui muudki, kuid hobune oli mul parem teistest, ning võite juba arvata, et ta viis mu varsi etteotsa. Ning kui nägin koeri liduvat üle lagendiku, punasekuuelisi kütte nende kannul ning ainult seitset-kaheksat meest meie vahel, siis juhtus kõige kummalisem asi, sest mina läksin ka hulluks, mina — Etienne Gerard! See tuli ühe silmapilguga minu pääle, see spordi vaim, see viha rebase vastu, see tahtmine välja paista teiste seas. Neetud loom, kas tema pidi üle olema meist? Alatu röövel, ta tund oli tulnud! Ah, see on vägev tunne, see spordi ind, mu sõbrad, see soov tallata rebast oma hobuse kapjadega. Tegin läbi rebasejahi inglastega. Ning poksisin Bustleriga Bristolist, millest võin teile jutustada, kui kord on aega selleks. Ning ütlen teile, et sport on suurepärase asi, täis huvi kui ka hullumeelsust.

Mida kaugemale jõudsim, seda kiiremini kihutas mu hobune ning varsi oli ainult kolm meest meie ja rebase vahel. Kartus ära tundud saada oli kadunud. Mu aju põles, mu veri kees — ainult üks asi näis olevat väärt, et elada ta pärast, ning see oli: kätte saada see rebane. Mõodusin ühest kütist — husaarist nagu minagi. Veel oli kaks meest minu ees, üks musta kuuega, teine suurtükiväelane, keda nägin kõrtsi juures. Hall põskhabe lehvis tuule käes, kuid ta ratsutas suurepäraselt. Miili või enam ratsutasime nii,

kuid siis saabusime järsule kallakule ning mu kergem kaal andis mulle paremuse. Ma läksin mööda neist mõlemist ning sõitsin nüüd kõrvuti väikese, energilise näoga kütiga. Meie ees olid koerad ning sada sammu edesi paistis pruun asi, rebane ise, äärmiselt madalaks vajunud. See pilt kannustas mind. „Ahaa, me saame su kätte!“ hüüdsin ja ergutasin kütiti. Viipas talle käega, et näidata, et on keegi, kelle pääle ta võib loota.

„Jaht algas orus . . .“

Ning nüüd olid ainult koerad minu ja saagi vahel. Need koerad, kelle kohuseks oli leida saak, olid nüüd ennem takistuseks kui abiks, sest raske oli neist mööda minna. Kütt tundis niisama hästi raskust kui minagi, sest ta ratsutas koerte järele ega pääsnud rebasele lähemale. Ta oli kiire ratsanik, kuid tal puudus ettevõtlikkus. Mis minusse puutub, siis tundsin, et ei ole Conflans'i husaari vääriline üle saamata jääda sarnasest takistusest kui see. Kas takistab Etienne Gerardi koerakari? See oli mõttetus. Ma hüüatasin ja kannustasin hobust.

„Pidage, härra! Pidage!“ hüüdis kütt.

Ta oli rahutu minu pärast, see hää vanamees, kuid ma rahustasin teda viipe ja naeratusega. Koerad andsid teed. Üks-kaks võisid saada viga, kuid mis tähendas see? Muna peab purustama, kui tahad omletti*). Kuulsin kui kütt hüüdis mulle õnnesoove järele. Veel üks pingutus ja koerad jäid maha. Ainult rebane oli veel mu ees.

Oo, selle silmapilgu rõõm ja uhkus!

*) munakook.

Teada, et olin lõonud inglasi nende endi spordis! Kolmsada inimest janunesid selle looma järele, ning nüüd mina saavutasin ta. Mulle tulid meele seltsimehed kergest ratsaväest, mu ema, keiser, Prantsusmaa. Tegin au neile kõigile. Iga silmapilguga sain lähemale rebasele. Lähenes moment tegutsemiseks, ma paljastasid mõõga. Viipasid seda, ning vaprad inglased tagapool karjusid.

Ainult siis taipasin, kui raske on rebasejaht, sest võib lüüa ja lüüa, kuid ialgi ei taba. Ta on väike ja põikleb kõrvale hoobi eest. Iga löögi ajal kuulsin ergutavaid hüüdeid seljataga ning need kannustasid mind. Ning lõpuks saabus mu võidu ülim moment. Just pöörmise ajal tabasin teda tagaspidi käega antud löögiga. Ta läks kaheks, pää ühele, saba teisele poole. Vaatasin tagasi ja viipasid verise mõõgaga. Olin vaimustatud.

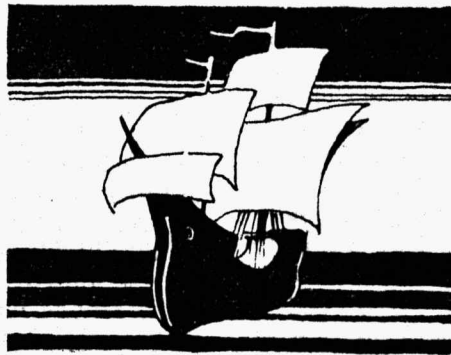
Ah, kuidas oleks tahtnud oodata, et võtta vastu nende suuremeelsete vaenlaste õnnesoovid. Viiskümmend meest oli näha ning ei olnud ühtki, kes ei oleks viibanud käega ja hüüdnud. Nad ei ole sugugi nii külmad, need inglased. Suur tegu sõjas või spordis soojendab alati nende südamed. Mis puutub vanasse kütisse, ta oli mulle kõige lähemal, ning nägin, kuidas hämmastas teda see, mis ta nägi. Ta oli kui halvatud — suu lahti, käsi hargis sõrmedega tõusis üles. Ühe silmapilgu tahtsin minna tagasi ja sülelda teda. Kuid kohuse hääle kõlas mu kõrvus, ning need inglased, hoolimata vennalik-

kusest, mis valitseb sportlaste vahel, nad kindlasti oleksid mind vangiks võtnud. Ei olnud lootud, et täidan oma ülesande veel, ning ma olin teinud, mis võisin. Mitte väga kaugel nägin Massena laagri piire, sest õnneks oli jaht meid toonud siia poole külge. Pöörasin ära tapetud rebase poolt, tervitasin mõõgaga ja sõitsin edesi.

„taipasin, kui raske on rebasejaht . . .“

Kuid nad ei tahtnud jätta mind nii kergesti, need kenad jahimehed. Nüüd olin mina rebane, ning jaht jätkus. Alles sel momendil, kui pöörasin laagri poole, taipasid nad, et olin prantslane, ning nüüd oli terve seltskond mul kannul. Nad olid laskekaugusel meie eelpostidest, kui peatusin, ning siis nad seisid kobaras, ei tahtnud ära minna, vaid karjusid ja viipasid käega. Ei, ma ei arva, et nad olid vaenulikud. Arvan ennem, et imestus täitis nende rinda, ning nad tahtsid sülelda võõrast, kes oskas end üles pidada nii suurepäraselt.

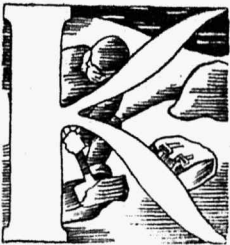

Soome keelest M. Nurmik.

25. Idasaarte kevad.

evadet oli juba õhus, maas ja merejää!; see saabus äkki Idasaarile, ajades lõunasse külma talve, kelle silmi tõusid kihinal selged pisaarhelmed. Päev-päevalt pikenes päikese kuldne kaar, soojenes lõunatuule õrn hingus, ja laviinidena veeris lumi järselt rinnakuilt, või veeks sulanult voo-

las merre mässavate mägiojadena. Orgudes kohisesid vahutavad kosed ja kirkudes kiirustasid linnuparved sulavaile rinnakuile. Es-malt käis ainult mõni üksik uurimas, kas on lumi juba läinud vanalt pesapaigalt, ja viis teate teistele, siis saabus ikka suuremaid hulki lõunast, vihisid plüükese aega maad ja lendasid tagasi ootama, mil mere sula lähemale jõuab ja rinnakute sulalaigud suurenevad.

Lauri jälgis lootusrikkalt seda talve ja kevade võitlust. Rõõmsasti tervitas ta leevikeste parve, kes kaugele üle mere oli lennanud ja nüüd siristades hüples sulanud maalapikes-tel, otsides oma kasinat kõhutäidet ja tulevase pesapaiku. Järel tuli veel teisi. Igal hommikul, kui ta välja läks, kuulis ta uusi häälid ja tiibade vihinat. Tiirude, ännide, kajakate ja tormilindude kirkumine tundus kui muusika, sest see kuulutas, et Teravmägedele oli tulnud elu ja talle endale pääsmise lootus. Kui ta ühel hehkjas-selgel hommikul suusatas Pooli-neemele ja lipuvarda juurest vaatas lõunasse, nägi ta kaugel taevarannal sulanud merd. See oli otsegu vabadusse tungiva mere käesirutus Idasaarte üksiklasele, isegi selle tormine mühin oleks olnud ta meelest nagu vabaduse laul. Koduteel põikas ta Poolilahe linnusaarile. Juba oli neil kaljusaaril käimas äge võitlus pesapaikade pärast. Linnumägede rinnakud näisid kihavat ja lainetavat, ja kui ta neile lähenes, kuuludus säält kõrvalukustav kisa. Iga jalatäie eest võideldi. Vanad linnud mäletasid oma endisi pesi. Tiibadega pekstes ja nokaga lõhkudes ajasid nad uusi päätungijaid minema, kes neid jultunult tikkusid vallutama. Ebemed lendasid aina, kui ägeduses kokku põrgati. Nõrgemad pidid taganema ja siirduma muile rinnakuile õnne katsuma. Mure tule-

vaste pesade ja pojukeste eest oli neid sel määral vullanud, et nad inimest põrmugi ei kartnud. Lauri tõi Varangi majast linnuvõrgu, millega ta siis endale hõlpsasti piüdis värsket liha.

Tugeva lõunatormi aegu oli tekkinud merejäässe suuri pragusid. Nende äärtele ilmus hülgeid, kes sääli hulgakaupa sukeldasid.

Viimastena tulid haned, korbtsad ja aulid. Neid katsus Lauri piüida endale küpsiseks, kuid ei saanud ilma püssita, sest lõunareisil olid need õppinud tundma inimest kui oma pahimat vaenlast. Kaagutades lendasid haned oma teed, kui ta piüdis hiilida nooleulatusele. Nii-kauaks jäid haneküpsised saamata, kuni pesa ja munad sidusid nad määratud saartele.

Suvelindude saabudes polnud tal enam toidust muret. Põdradki hakkasid tundureilt tagasi tulema sulanud randadele ja teinekord läks tal õnneks maitsva põdravasika noolega maha lasta. Linnumägede rinnakuilt leidis ta juba varasemate lindude mune, mis siis olid tervitatud lisa ta ühekülgises söögisedelis.

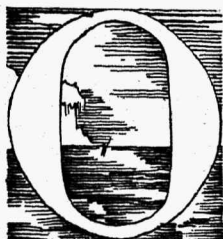
Igapäev käis ta Pooli neemel vaatamas, kuidas sulaserv läheneb ja kas ehk taevarannal ei paista juba laeva purji või suitsu. Lootus ja kahtlus võitlesid siis ägedamini ta hinges. — Kui Varangi on hukkunud — mõtles ta — siis Norra valitsus ja valaspüügiühing saadavad kohe abi, niipea kui ajujää lubab. Kui aga Varangi on pääsnud, siis kapten ei jäta osa meeskonda surema. Pääsmine tuleb, tuleb... Ühel päeval püstitas ta hädamärgi neeme kaljule. Sinna kandis ta ka rasva kivi-õõnsusse, pani sellesse riidetüki tahiks ja peitis selle suure rasvalambi kivide ja mätastega. Kui laev oleks ilmunud silmapiirile, oleks ta rasva süüdanud ja mättaid tulle ajanud, et nad põledes oleksid moodustanud laia suitsusamba tunnistuseks saarel asuvast inimesest.

Sel ajal hakkas ta tegema muidki ettevalmistusi äraminekuks. Ta käis küttimas, kuid alati oli niisugune tundmus, et see on nüüd asjata. Idasaarte maa hakkas juba jalgu põletama. Kraame korraldades sattus tal jälle kätte see kullaranits, mis talle enam kaua aega polnud meelegi tulnud. — Mis ma sellega teen, kui laev tuleb? küsis ta endalt. — Nüüd oleks mul võim ja õigus see merre heita, et ta siit-saadik enam kedagi inimest ei saadaks kiussusse, nüüd võiksin ta peita igaveseks inimeste ihaldavate silmade eest, kuid kas oleks see mõistlik? Ei, ma võin sellega oma kodukohas mõndki hääd korda saata, võin tarvitada seda

õnnistusrikkalt ja kergendada inimeste kannatusi. Mina viin ta koju. Aga kuidas ma ta siit ära toimetaksin, et inimesed ei hakkaks seda endile ihaldama? Laevamehed võivad selle märgata, pistavad mu salaja üle parda merre, kui nad kaabakad on, ja jagavad isekeskis aarde. Koduteel on ta samuti hädaohtlik, kui satun kuski maapaigus halbade inimeste kilda.

Neid võimalusi kaalus ta kaua, kuni leidis hää nõu. Pisut aega tagasi oli ta noolega saanud suure põdra maha lasta, see oli veel võrdlemisi lihav, ehk küll põdrad kevadel üldse on lahjad. Ta kogus põdra rasvad patta ja sulatas tulel. Jahtudes angus rasv kõvaks. Nüüd sulatas ta selle uuesti, ja kallas kuldrahad sinna hulka ja laskis nad jääda angunud rasva sisse. Pajast väljavõetuna näis aare suure rasvakamaka kujulisena, mille Lauri siis rahulikult ranitsasse pistis. Et jääkarud ja rebased seda rasva maigu pärast nahka ei paneks, kaevas ta sügava augu maha, pani ranitsa sinna sisse ning kattis selle mulla ja suurte kividega. Matmise aegu tegi ta järgmise testamendi: „Kui suren, valvaku haldjas seda aaret, puhastagu rahad iga aasta ürgtules helkjassäravaks ja lasku nad vaid selle inimese osaks saada, kes üheõise varsga üheõist jääd mööda sõidab Idasaarile. Juhtub aga keegi teine inimene siia paika, siis asetagu haldjas mõned kuldükid maa pääle ta silma ette. Kui ta neid kohe tõttab üles võtma, siis lasku haldjas nad helinal maapõue vajuda. Peaks aga inimeste hulgas niisugune leiduma, kes neid rahulikult vaatleb ega tõtta neid kohe omandama, talle võib anda selle aarde, sest tema on elu puhastustules juba tundma õppinud kulla halvad küljed ja seda õieti arvutama ja tarvitama.“

26. Kohutav seisukord. Lauri jäälaamil ajumas.

Oi vaikne, päikesepaisteline jaanikuu õhtu. Pooli laht lebas peegelselgelt, kajastades oma pinnal ujuvaid tuhandelt jääpanku ja linnuparvi. Ilus ilm ja äsja vabanenud meri oli meelitanud Varangi jahimehe venesse turski õngitsema. Ta oli oma luubi parajasti ankrunud kari ääre ja hakanud käsi-

õngega turski püüdma, kui võimas mõirgamine, otsegu kümme udusireeni oleksid korraga hüüdnud, pani õhu värisema. See oleks pannud kartliku vere tarretama, kuid Lauri oli sellega juba harjunud.

„Mursud. Mis nad nüüd nõnda märatsevad?“

Häl kuuldis väikese maanina tagant, kus nad ka eelmisel suvel tihti olid asunud. Lauri ei saanud aru, mis asi oli need muidu nii rahulikud loomad pannud niiviisi märatsema, kui polnud veel isegi kiima aeg. Hari-

likult sünnib see neil mihkklikuus. Uudishimulikult läks ta neid lähemalt silmitsema.

Neeme madalikul sukeldas neid kümnete kaupa, üksikult ja rühmiti. Umarikke päid kerkis veepinnale ja vajus jälle põhja. Muist paksukerelisi lamas laisalt jäälaamil, kõrvuti ja sabas, järgmise pää eelmise seljale pandud. Üks vallatu jõnglane lõbustas end sellega, et oma kõverate, koledate löögihammastega teistele selga löi, ja sellest sündis hirmus hädaladamine, millega kõik muudki ühinesid.

Lauri sõudis julgesti karja keskele, ta teadis oma endisist kogemust, et mursud ei ole arad, sest neil ei ole kedagi muud vaenlast kui inimene, ja teda nad veel ei tunnud. Uudishimulikult tulid mursud paadi juure. Üks tõstis pää üsna paadi parda äärest üles ja silmitses pilgu aega oma mustade, klaasiste punnsilmadega kummalist võorast. Lauril ei olnud alguses mõtetki teda segada, kuid siis tuli tal meele, et ta kibedasti vajus nahkriimu, sest endised rihmad olid jääkarud talvel nahka pannud. Seepärast tõmbas ta paadi põhjast harpuuni ja paiskas selle võimsa heitega mursu selja sisse. Haavatud loom laskis hädahüüde kuuldavale ja see tähendas: „Tulge appi.“ Samaaega tõstis ta pää ja toetas löögihambad paadi pardale, kavaltsedes seda kummulj tõmmata. Kuid Lauri juba teadis ta kombed. Külmavereliselt hakkas ta kätega löögihambaist kinni ja päästis nad paadi pardast. Teine mursu pokkas päega vastu paadi põhja, ja siis oleks ta peaaegu ülepääkaela mere lennanud. Tugev löök aeruga selle laia koonu pihta kargutas ta kaugemale. Kuid kohe oli teisi kümnete kaupa paadi ümber mõirgamas ja ähvardamas. Lauri pidi aeruga hoope jagama ühte ja teise külge, et eriti raevunud¹⁾ hiiglasti eemal hoida, kes olid tulnud aitama oma haavatud seltsimeest; ühtlasi harutas ta kõit oma harpuuni järel, mida haavatu juba ägeda hooa tõmbas. Ka teised panid talle järele, märgates, et see kummaline elukas säälsaadis on neist tugevam.

Lauri laskis harpuuni kõit seevõrra järele kui ulatas, kuid hoidis otsa kõvasti käes ja kõitis selle paadi keula kinni. Mursu vedas paati järel kui põder kelku, nii et vesi kohises keula ees, ja mehel oli päris tegemine seda sinna juhtida, kuhu veevalue, nägematu „moortor“ tahtis. See oli äge sõit mere poole. Korra katsus mursu otse alla sukeldada ja paadi vee alla tõmmata. Siis oli Lauril kirves püsti, et harpuuni kõis katki raiuda, kui paat hakkaks vajuma. Kuid õnneks lõppis mursu õhuta-gavara ja ta oli sunnitud tõusma veepinnale hingama. Et vabaneda kiuslikust kaaslasest, katsus mursu teist abinõu: ta ujus ägeda hooa otse jäälaami poole, ja enne kui paadis seisv püsti kirvega püügimees jõudis aimata, oli ta sukeldanud jäälaami alla. Lauri sihtis kirvega kõie pihta just samal silmapilgul, kui paat vastu jääd pörkas ja kaheks lõhkes. Kirvehoop ei sattunud otse ja seepärast läks paadi teine osa mursule jää alla järele. Lauri ei osanud kunagi hiljem seletada, kuidas ta üsna kuivi jalu oli sattunud tugevale jäälaamile.

¹⁾ raev — metsik, pöörane, viha.

Arvatavasti paadi vihane hoog viskas ta ühes kirvega üle keula jääle, kui paat vastu jääserva pörkas. Kui ta pörutusest toibus, leidis ta end kiikuvat jäälaamil keset Pooli lahte, kirves ainsaks kaitseriistaks. Kõige pahem oli see, et mursud veelgi ei jätnud teda rahule. Nad poksisid alt pääga vastu jääd, alatasa tundus, nagu oleks suure haamriga taotud ning jää vabises tunduvalt iga löögiga. Lauri kartis selle kildudeks purunevat. Viimaks ometi jätsid loomad ta oma õnne varale.

Lauri ei teadnud alguses, kas imetella mursu leidlikkust, siunata oma uudishimu ja rumalust, või kurvastada oma julma saatuse pärast. Ta nägi vaid seda, et ta mängu oli kaotanud, jäänud kui kalamehe koer rannale ja mursu, pooleni vaba, ujus juba kaugel lahel. Paadipool puhu tõusis, puhu vajus süga-

„leidis end jäälaamil, kirves ainsaks kaitseriistaks . . .“

vasse, sedamööda, kuidas mursu ühes oma saatjate karjaga sukeldas. Ta ei võinud veel arvata, kas sureb ta nälga, hulkudes jäälaamiga mööda ookeani mõõtmata pinda, või külmab kangeks ilma kasukata ööpakases, või sulab jää vähehaaval ikka vähemaks, nii et ta viimati hukkub. Kaaludes kõiki neid võimalusi, hakkas maailm ta silmis ringi käima ja pää tundus pööratavat. Ainus pääsmine oli tuule pöördumine kas idasse või edelasse. Lained ajaksid siis jäälaami Pooli lahe rannikule.

„Miks läksin üksi võitlema mursuhiiglas- tega. Selle eksituse saan nüüd, võib olla, maksa oma eluga.“

Norus päi, toetudes kirvevarrale, seisis Lauri jääpangal, mida kandis tasane merevool. Oma ehmatuses nägi ta selle liikuvat mere poole. Oleks paadist vähemalt aer järele jäänud, siis katsuks sellega jääserval sõuda ning juhtida selle käiku enam ranna poole, kuid need olid läinud ühes paadiga, mille teine poolgi oli ununud jääservast kaugemale.

Vägimeelseimgi kangelane, nõukaimgi inimene satub vahel seisukorda, mil enam oma

nõu ei aita, mil abituna end annab kõrgemate võimude kaitse alla. Lauri oli nüüd niisuguses seisukorras: ees ääretu vetelagendik, laevaks päev-päevalt ikka enam murenev jää, ei suutäitki tõutu, ei mingit varju tormi ja saju vastu, ja pääsmise teed näisid olevat kõik suletud. Ainult õnnelik juhuse, nimelt see, et tuul hakkaks maa poole puhuma, oli ainuke pääsmise lootus.

Siis, suveöö päikese kuldse peegelduse hällides mere vaikselt pinnal, tõstis ta käed ja palged kõrguse poole, paludes taeva ja maa Loojalt abi, et veel kord saaks kindla põhja jalge alla.

Vaevalt on keegi kunagi oodanud tuult suurema põnevusega kui „Linnumägede vald- jas“ sel ööl jääpanga hiljukesi liugudes Pooli lahe suult mereseljale. Ta vaatles „tuule küüsi“ taeval, kuhupoole need osutasid, ta kuulas, mis suunas merilindude kisa kaugemale kostab, ja igasse veekohatusse kinnitas ta tähelepanu, et selgusele saada, kust tuul tõuseb. Selles oli ta kindel, et Jäämeri ei püsi kaua vaikne.

Aeglaselt, otse piinava aeglusega venisid tunnid. Et kuidagi aega mööda saata, mõõttis ta sammudega oma isevärki laeva, millele karm saatus teda oli asetanud ja nüüd kandis tundmata sihi poole. See oli kümme sammu pikk ja kaheksa lai randjäätükk, mis näis hiljuti murdunud olevat mingi suurema merijää küljest. Selle pind oli sulamisest veidi krobeline, kuid mitte vesine, sest kuiv õhk kaotas vee, mis päeval jääst oli jõudnud sulada.

Kui hommikupäike ikka soojemini hakkas paistma, hakkas Lauri tundma suurt väsimust

ja silmad vajusid vägisi kinni. Ta heitis jääpanga keskele pikali, uinudes kohe väsimusest ja meelepingutusest murtuna raskesse unne.

Jäävoodi ei ole kuigi mugav: see on kõva ja külm, ja kui kehasoojus hakkab jääd sulatama, muutub ta ühtlasi ka märjaks. Sellest hoolimata oleks Lauri maganud kaua, poleks teda mitte äratanud kohutav mõirgamine, mis peaaegu oleks lõhknud ta teise kõrva trumminaha. Ta hüppas istukile ja unest poolsegane nägi ta jälle mõne sammu kaugusel kaks põrnatavat silma talle otsa vahivat, kõverad löögihambad löögiks üles tõstetud. Mursu oli kobinud samale jääpangale magama. Vissisti oli ta Lauri hülgeks pidanud, lähemale tõmbunud ja tahtnud ta surnuks lüüa, et saak löögihammastega tükkideks lõikuda ja ära süüa. Kuid viimsel silmapilgul oli ta märganud oma eksituse ja imestusest hüüatanud, nähes jäätükil üsna võõra eluka. Ajaviitmata haaras Lauri kirve ja purustas ta pää üheainsa tugeva hoobiga. Mursu jõudis veel ainult korra oma hiiglakihvad jässe lüüa ning jäi sinna surnult nagu ankrusse.

Lauri tundis end juba vihkavat neid kohmakaid merielukaid, kelle tõttu oli sattunud nii kohutavasse seisukorda. Ta oleks valmis olnud veeretama valdava, nelja meetri pikkuse ja ligemale tonniraskuse laiba jääpangalt tagasi merre, kui ta mitte poleks märganud, et tal sellest veel suur kasu võib olla.

See oli vana isane mursu. Nahk oli paiguti päris paljas, paiguti harva karvaga kaetud; seljas ja turjal oli suuri arme, märgiks nullusüügisest vihaseist võitlusist, kui halasamatult oli tarvitatud suuri löögihambaid.

„Nüüd on ometi liha ja rasva,“ sõnas Lauri. „Oleks see saak Varangi majas, ei ma siis siit midagi põlgaks.“

Lauri nülgis oma saagi seljapoolse ja lõikas säält suuri liha- ja rasvalahmakaid, nagu eelmisel suvel oli näinud. Rasva panj ta ühte, liha teise hunnikusse. Seljanahast tegi ta mati, mille pääl mõttes magada, õhemast külje- ja kõhunahast lõikas ta pikki rihmu. Kirvega lahutas ta pää muust kehast ja, eraldades säält löögihamba, pidi ta selle juba merre viskama, kuid siis taipas, et päälüust võib saada üsna keskmise rasvalambi. Ta puhastas selle sisemuse ajudest ja täitis siis rasvaga. Lotendavast pintsaku voodrist tegi ta lambitahi, ja et tal tikud juhtusid kaasas olema, siis leegises peagi rasvalambike jääpangal. Sel tuel küpsetas ta mursuliha ja sõi oma vähenõudlikku pruukosti.

Neis saagiaskeldusis kulus aeg hubaselt. Merehädalise seisukord oli seetõttu tunduvalt paranenud, et oli toitu ja põletisainet; mursunahka võis ta tarvitada kaitseks tormi vastu, laipa istmena, selle siseõõnsust vahest isegi voodina.

Raisa lõhn meelitas Laurile palju seltsi. Mõned ännid ja burmeisterkajakad keerutasid esmalt jääpanga ümber. Ajaviiteks pildus Lauri neile traani- ja lihatükke merre. Nad ahmisid neid valjusti kiskudes ja tülitse-des. Vähehaaval kogus neid kümnele, sadade, tuhandete kaupa helde mehe ümber, ja kõig-jalt kuuldus kõrvulõikavat kirgumist. Julgei-mad istusid jääpangale ja näppasid hunnikust liha, ehk küll Lauri püüdis neid minema peletada. Ta oli saanud neist lahutamata kaasla-sed, niikauaks kui mursu laipa jatkus. Et kaja-kate ahnust praevida, puges Lauri mursu na-ha alla peitu. Kohe oli laip ülenj valge kir-guvaist ja tülitsevaist kajakakaist.

Selle melu seas ei olnud mõtetki puhata. Tuhanded linnumägede röövlid oleksid ehk inimeselki silmad pääst nokkinud.

„Tüütavad kaaslased. Kuidas neist ometi lahti saada, et kõrvad võiksid veidike puhata,“ õhkas püügimees.

Elajad on inimesest oma vaimuannetelt mitmeti ees. Nad teavad m. s. juba ette tormituleku. Ka Lauri uskus, et kajakate üli-määrane rohkus tormi ennustab, ja silmitses murelikult taevaranda.

Kuid vaikne, päikesepaisteline ilm kestis kuni õhtupoolikuni. Varangi jahimehe omapä-rane laev ujus Pooli lahe suust avamerele, möödus nii lähedalt Poolineeme kaljuninast, et Lauri pidi juba riideid vähemaks võtma ja hakkama ujudes randa minema, kuid mõistis

äkki, et külm merevesi ta siiski kangestaks, enne kui ta randa jõuab. Ta katsus kirvega sõuda jääpanka neeme poole, kuid see oli as-jata vaev. Kurvastusega nägi ta Teravmäge-de sakilised piirded vähenevat ja üha kauge-male kaduvat.

Ees avanes päikesepaistes välgendav, ran-natu veteväli, kus laued vood hiljukesi hälli-sid. Kaks kõrget jäämäge paistis lõunas ja nende ümber kihvas arvukas parv kajakaid.

Jäämerel puhkeb maru läieltest tuule-vaikusest. Nii sündis nüüdki. Lauri märkas esmalt kagupoolset taevarannal väikese tume-da pilvesagara, mis hakkas kärmesti paisuma. Pilve alt muutus meri mustaks. Võis selgesti näha, kuidas tuule tume joon lähenes ja kui-das mere välkumine kustus. Õrn tuulehingus käis üle jääpanga otsegu käskjal.

„Kagust!“ hüüatas jääpangal purjetaja peaaegu rõõmsalt, kuid pilgu aja pärast muutus ta pilk tõsiseks pingutuseks, sest võimas tuulevihur pidi ta peaaegu maha paiskama ja pangalt merre pühkima. Kähku löi ta kirvega mursu hambad nagu naelad jõesse, kinnitas nende külge mursunahksed rihmad ja sidus teised otsad niude ümber. See oli eriti tarvil-lik ettevaatusõiming, sest järgmisel silmapil-gul mühas ja möllas meri kui vihane kosk ja hädalise rüünaga hüppasid lained esmalt suures segaduses, kuni lõppeks said ühe-asase takti. Säälsamas pöördus jääpank tagasi mine-ma Pooli neeme poole.

Lauri südames võitles siis lootus ja eba-g lootus ülivõimu pärast. Jääpank ujus tõesti hääs suunas, tundus, nagu oleks Looja kuul-nud ta üksindase appihüüu ja läkitanud tuule teda maale viima. Aga kas kestab tormis rabe jää, kas juhtub ta randa või ujub sellest möö-da põhja kinnisjääde poole, või pörkab ta oma teekonnal teiste jääpankadega kokku, või mu-reneb karidel helisevaiks jäänõelteks. Ja mil-lele rannale ta maandub, kui üldse maandub: kas kaljuseinale, mille vastu ta mõne tõukega kildudeks puruneb ja kui tagasivoogav vesi raskemad esemed kannab rinnakut mööda me-re põhja, või kohtab ta lauge, madala ranna, kus inimenegi hingega võib pääseda. Need küsimused ristlesid nüüd hädasõleva, lootuse ja ebalootuse vahel võitleva püügimehe ajudes.

Vaevalt oli kulunud kümme minutit tormi pühkemisest, kui juba lained olid kasvanud kohutavaiks: nad veersid mäekõrguste vahu-lakkadena, pildudes jäälaami nagu laastukest. Suur pääletormav laine pühkis korraga laa-milt kõik vähemad esemed ja oleks veeretanud ka mursu laiba vette, poleks see mitte olnud seotud. See oli pöörane ilm. Suure vaevaga, hoides küünte ja hammastega kinni, püsis ta laamil, vähemalt iga kaheteistkümmes laine kas'is ta läbimärjaks, püüdes ta kaasa tõm-mata nagu mingi tühise kihukese.

Tormi uludes ja mere pahisedes puhkes li-saks veel äikesevihm, mis takistas maad näge-mast, ei võinud jälgida, kas jää läks ikka edesi maa sähis või pisut mööda. Äikeseil-maga võib see hõlpsasti sündida. Sellal kui laam vähemini kõikus, vilksas Lauri ettepoole vaadata, püüdes uduseina pilguga nagu läbi murda, aga ei olnud muud näha kui laineid ja

vett. Vahel kärkas kõu kumedasti, suurendades veelgi abituse tunnet.

Ohtul, kui juba maru oli vaibunud ja taevast selguma hakkas, veeretasiid murdlained rannal pool-kangestunud mütsita meest: laine heitis kuivale, tagasi voolav vesi veeretast merre, kunj üks suur laine ta viimaks kuivale viskas. Mees oli Teravmägede ainus elanik Lauri Päiväniemi. Burmeisterkajakad, naba maade raisalinnud, keerlesid ta pää kohal, oodates soodsat silmapilku, et mereannetuse kallale asuda; üks neist istus juba ta pääle ja nokkas teda kõrvalehest. Siis Lauri ärkas minestusest uimase päaga, avas silmad ja vaatas ringi.

„Kus ma nüüd olen?“ oli ta esimene mõte. Ta hõõrus kaua kangestunud jalgu, enne kui pääsis kõndima Varangi maja poole.

Laam oli ajunud Pooli neeme läänekaldale, umbes viis kilomeetrit majast lääne poole. Kaldale jõudes oli laam esmalt pooleks murdunud, siis ikka vähemaks pudenenud. Lauri oli merre kukkunud, kuna jäätükk ta meeled segi oli pörananud.

Kõuji jõudnud, magas ta pärast veda õnnetut mursuseiklust ja külma merisuplust kaks ööpäeva ühtejärge. Sellest jäi talle isegune õudus ja vas'ikus mürsude vastu. Kõiki muid loomahääli võis ta kannatada, aga niipea kuj ta kuulis mürsu mõirgamist, tundis ta kerget südamepööritus'. Sest ajast oli mürsu talle nagu muinasjutuline vesihirmutus, kellest ta meelsamini püüdis kõrvale hoida kui talle läheneda.

27. Laev.

Varangi kurb saatust ja Laruse asjatud päästmiskatsed said ajalehtede kaudu tut'avaks kogu Euroopas ja Ameerika-Ühisriikides. Üldiselt kõneldi Idasaarile jäänute kohutavast saatusest ja osavõtlikud südamed saatsid annetusi valaspüügiühingule, et järgmisel kevadel

varustataks uus päästeseltskond. See oli siiski asjata, sest Norra valitsus, kes mäletatavasti oli ettevõtte osaline, oli alanud suurejoonelisi reisivalmistusi. Leiti vastupidavam laev, valiti selle jaoks kõige tublim meeskond, kes juba mitu suve oli Teravmägedel olnud püügi-reisidel, ning võeti laeva kaasa ka koerad kelkudega ja sõidupõdrad, kellega kindla jää servast pidi maale sõidetama. Ka arst oli kaasas; selle oli palganud Rootsi ja Norra kuninganna, et ta hädalistele või surmahaigetele annaks esimest abi.

Juunikuu alguspäevil sõitis Larus Vuoreija sadamast Idasaarte sihis välja. Veidi varemini läks Dundee sadamast inglise suur püügilaev põhja sihis merele ja reisi eesmärkiks olid Idasaared. Inglise teadsid Varangi hukkimisest ja arvasid, et Varangi polnud

veel pääsnudki saarte rannikule. Norralaste avaldust, nagu oleks Idasaarile püstitatud Norra lipp, nad ei uskunud, vaid arvasid, et norralased selle ise kapten Jenseni raportile on juure lisanud.

Lauri Päiväniemi, Idasaarte valdjas, ei teadnud jäälaamil ringi hulkudes, et just sel ajal olid tulemas kahe võistleva riigi laevad teda päästma.

Norras ja Inglismaal ei teatud aimatagi, et jääolud sel suvel Idasaarte ümbruses nii soodsad olid. Nädal varemini juba oleksid aurikud võinud pääseda Pooli lahte, nagu eeljutustatud merimatkast võis märgata.

Kui Lauri ühel hommikul tuli Poolineemele lipuvarda juure oma harilikule vaatlus-käigule ja pilgu lõunasse pööris, pidi ta hämmastusest ja rõõmust peaaegu tasakaalu kaotama.

„Laev... laev...“ kogeles ta rõõmsalt nagu laps. „Nad saatsid mind päästma...“

Sääl ta suitsis kaugel taevarannal. Ei saanud veel aru, kas oli ta valaskalapüügil või tulemas otse Idasaarile. „Kui ta ei tulegi siia... kui ta ainult sääl vaatekaugusel ajab valaskalaparve taga, ja kui saagi on tabanud, jälle tagasi läheb. Kui kapten midagi ei tea Varangi saatusest...?“ Need ebalootuse kihutatud mõtted ujutasid üle ta hinge. Ta jooksis rasvatündri juure, mille ta just seks otstarbeks sinna oli toonud, ja pistis selle põlema. Kõrge hakkas Poolineeme kaljult tõusma põlevast rasvast ja kuivist mätaist tugev suitsusammas, laienedes kõrgemal selges ja vaikselt õhus puukrooni kujuliseks. See tõusis nagu ohvrisuuts taeva poole. Ja vaevast on keegi suuremas tänumeeles toimetanud oma ohvritalitust kui Jäämere kangelane, nähes päästva laeva lähenevat siia surmarannikule.

Merelt märgati suitsu. Laev võttis kohe suuna sinna poole. Auväärilise aeglusega lähenes ta rannale, seisatades vahetevahel sügavust loodima, sest merikaardid sinna ei ulatunud. Ranna lähedal heitis ta ankrud merre, ja kohe lasti luup vette, milles kapten ja kolm meest rannale sõudsid.

Lauri tervitsas tulijaid mütsi keerutades. Kapten kõnetas teda võõral keelel, milles ta sõnagi aru ei saanud, kuid arvas selle olevat inglise keele. Teda esmalt võõrastas kapteni kõrgilt külm kohtlemine, ja ta ei taibanud alguses selle põhjusi. Alles siis, kui üks laevameestest näitas kivihunniku otsas lehvivat norra lippu, mida lipuvarda otsas istunud kajakad ja tiirud omal viisil olid värvinud, selgus talle, et mehed sellepärast olid vihased, et norralased neist ette olid jõudnud. Kapten küsis märkidega, mis oli laeva nimi, kust see pärit oli, kes oli kapten ja mitu meest oli laeval. Lauri pidi tarvitama kõiki abinõusid, et kaptenile kuidagi oma seletusi arusaadavaks teha. Raskeim oli neile selgeks teha, et viis maalejäänud oli surnud ja et ta asukoht oli teise lahe taga.

Kapteni ja meeskonna külmus tuli nende pettumusest. Nad tahtsid saarele püstitada inglise lipu, lootes sellest suurt tasu, kuid

nüüd langes see lootus tühja. Üks meestest haaras lipuvardast kinni ja tahtis selle maha kiskuda, kuid Lauri seletas, et kapten Jensen selle oli püstitanud ja et sellesse ei tohi puutuda.

Kui Lauri oleks poolegi meeste kõnest mõistnud, oleks ta kokkunud.

„Me hävitame selle norra lipu ja püstitame oma asemele,“ ütles see, kes katsus varrast maha kiskuda. „Tolle norrmehe, kes on ainus tunnistaja, võime Inglismaale kaasa võtta ja kingitustega ära osta või saata meeskute maale.“

„Ei, seda ma ei tee, niikaua kui olen aus inglise kapten, aga kui see lipp milgi viisil hävineb, ja norralased kuidagi oma peremeheõigusi ei tarvita, siis on see teine asi.“

„Lipu võis ju hävitada mõni rändav jääkaru või torm,“ seletas teine merimees.

Lauri palus neid märkidega tulla Varangi majja, kuid kapten ei olnud nõus. Nad läksid lootsikusse ja kutsusid ta laeva kaasa. Sää! sai ta end põhjalikult pesta, endised riided merre heita ja inglise laevamehe ülikonna selga tõmmata. Mõne minuti jooksul oli ta välimus seevõrra muutunud, et teda esimesel pilgul poleks võinud pidada endiseks „Idasaarte erakuks“. Kapten püüdis ta rahvuse üle selgust saada, ja alles pikkade seletuste järele mõistis ta, et Lauri oli soomlane.

Laevas ta sai üle pika aja süüa jälle küllaldaselt kartuleid ja rukkileiba, mis talle paremini maitsid kui parimad maisroad. Seal toodi talle koguni teed ja kohvi. Elu tundus talle jälle mõnevõrra heledam, ehk ta küll teistest aru ei saanud.

Õhtupoolikul läks kapten ja osa laevamehi uuesti maale, ja Lauri pidi olema neile teejuhiks. Ta näitas inglastele Varangi maja ja seltsimeeste hauda.

Inglased imetlesid osavasti ehitatud kivimaja ja küsisid, kes selle oli ehitanud. Lauri katsus seletada. Minekul kaevas ta maa seest oma aarde ja tahtis selle laevale kanda. Kapten aga tahtis näha, mida see sisaldab, ja mehedki tulid uudishimuliselt silmitsema, kui ta oma ranitsa avas.

Rasv... hi, hi, hi,“ naersid merimehed.

„Niisugune kokkuhoidlikkus läheb juba liiale.“

„Mees on üksinduses ja eluviletsuses pääst veidi segi läinud,“ lausus üks hulga seast. „Küll te näete, ta viib selle soga koguni koju.“

„Kuid mõistus näib tal selge olevat,“ arvas kapten. „Viska merre see lõga!“ sundis ta Laurit. Sää! märkas kapten väikese kivisõehunniku maja nurgas.

„Kust need siia on saanud?“ küsis ta ingliskeeli. Lauri mõistis märkidest ja näitas sõrmega kaljurinnakule. Kohe läksid nad hulgana sinna ja kapten märkis täpselt üles kivisõe-lademe paiga ja paksuse. Nende leiust sai ta nij rõõmsaks, et ei mäletanudki enam

oma äsjast käsku, vaid laskis Lauri oma ranitsa laevale kaasa võtta.

Inglise püügilaev „Jan Mayen“ oli palju suurem ja uueaegsemalt ehitatud kui Varangi. Püügivahendid olid eriti hääd, kuid neid polnud veel tarvitatud. Kapten Kin, tüübiline inglise merilövi, juhtis oma tähelepanu pääsjalikult saartele ja nende kivisõele ega näinud esialgu elajaist hoolivatki. Ta laskis mehed juba alustada kivisõe kaevamist, olgu- gi et tal puudusid seks tarvilised vahendid.

Järgmisel päeval läks ta jälle oma mees- tega vaatama kivisõe-lademeid ja võttis jälle Lauri ühes. Kui nad õhtul Pooli-neemele tagasi tulid, nägid nad oma hämmastuseks norralasi oma lipu ümber ja nende laeva inglise oma kõrval. Norralaste hulgas oli kaks Ruija soomlast. Lauri võeti eriti sõbralikult vastu, ja kui ta oma asjad „Jan Mayenilt“ oli ära toonud, siirdus ta norra laevale, mille nimi oli „Vardö“.

Valge, vaikne südasuve öö, mil päike Teravnägedel ei läinudki looja, kulus jutustades mullusuve ja talve seiklusrikkast elust ja need kaks soomlast tõlkisid selle ka teistele. Kurvalt kuulas Lauri kapteni jutustust Varangi saatusest ning tubli kapteni ja merimeeste koledast surmast. Nüüd alles selgus talle reisiseltskonna täieline hukatus.

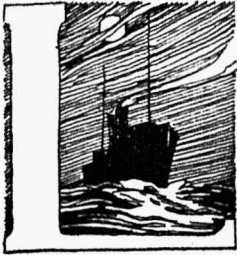
Teisel päeval läksid norralasedki Lauri saatel Varangi maja juure. Sää! kivisõe-lademe juures sündis norra ja inglise kapteni vahel äge riid sellest, kelle päralt on kivisõe-lademed, ja Lauri Päiväniemi oli norralaste poolt tunnistajaks, et Varangi mehed need lademed leidsid ja tarvitasid kivisütt kogu talve. Seega siis tegid nemad kaevandustööga algust ja valdasid lademed. Inglased jälle väitsid, et nad on teinud sääduksliku valdamise ja et merehädalised on tarvitanud kivisütt vaid põletisainena ega mõelnudki sää! alustada kaevandustööd nagu nemad praegu. Riid arenes vihaseks sõnasõjaks, millest kummagi poole meeskonnad osa võtsid, nii et kära vissionsi kuuldus kilomeetrite taha. See oleks võinud kujuneda üldiseks tapluseks, kui mitte Vardö kapten poleks oma meelt taltsutanud ja otsustanud asja anda Norra valitsuse hooleks ja otsustanud seepärast kohe sõita Vuoreijasse ega jääda kuuks ajaks valaskalapüügile, nagu esmalt oli kavatsenud. Kapten teadis endal olevat häa tunnismehe, kes ise oli kivisõe-lademed leidnud ja neid tarvitanud. Ja Lauri tahtis kindlasti kaitsta Norra õigusi, mälestades kadunud kapten Jensenit nõuannet: „Kelle lipu all purjetad, selle õigust kaitse, kas mingi või hing.“

Norralased viibisid Idasaaril veel kaks päeva. Nad märkisid kaardile kivisõe-lademe leikokhad, sulgesid lakiga Varangimaja ukse ja õliköögid, mis jäeti Poolilähe rannale, ja kolmanda päeva hommikul alustasid tagasisõitu. „Vardö“ meeskond oli sest asjapöördest üsna rõõmus, sest Lauri jutustused panid neid kokkuma; nad kiitsid Loojat, et nii hõlpsasti pääsidi.

1) erak — üksiklane.

28. Koju.

Laev asus koduteele. Pooli-neemest mööda liugudes nägi Lauri viimast korda kõrgeimal künkal kivikangru ja selle pääl tuules hõljuva Norra ristlipu, kelle püstitajaist ta teadis enda olevat viimase; teised puhkasid merepõhjas või lahe liivas. Ta ei teadnud, et siis, kui Teravmägede sakilised piirjooned olid vajumas põhjataeva ranna taha, sõitis laev Varangi meeste viimse puhkepaiga üle. Sääal sügavuses oli tubli kapten Jensén, sääal õrnatundeline viiulikonstnik Vangel, sääal karm kahurimees Jörransson, kes polnud enam valaskaladele hädaohtlik, ja sääal veel mitu teist. Kui Lauri seda oleks teadnud, oleks ta mütsi pääst võtnud, et austada oma seltsimeeste ja merikangelaste mälestust. Kuid ta ei võinud seda aimatagi; ta juhtis pilgu lõunasse ja mõtted lendasid edesi jaheda ookeani taha üle Koola paljaste tundurite ja Karjala maa kuni Saarijärve rannadele, kus ta vaimusilmil nägi Päivänieme haljad põllud, maja ees õitseva pihlaka ja selle all kaks inimest: ema ja Hanna.

Kui nobedasti võivad muutuda seisukorrad siin maailmas, seda sai Lauri Päiväniemi nüüd elavasti tunda. Mõni päev varem inij oli ta olnud rabelad, mureneval jäälaamil purjetamas, abitu ja näljane, nüüd sõitis ta sama jäämere pinnal kindla aurikuga selle tähtsama reisimehena ja rikkalikku kiveisõelademet leidjana. Kui nad Vuoreijasse saabusid ja sõnnum sitke soomlase talvetamisest Teravmägedel linnas laiali läks, tuli hulgakaupainimesi teda vaatama ja tervitama. Kalameeste kõrtsis neil päevil palju muust ei kõnelnudki. Nende meelest oli see otse ime, et inimene ilma toiduta oli Teravmägedel üle talve hinges püsinud. Lauri kohtas sadamas koguni vana Rigina-taadi ja vanamees löi talle liigutatult oma kareda kämbлага õlale ja ütles: „Sina oled Jäämere kangelane“. Ja Lauri pidi kogu öö istuma ta kajutis ning jutustama Teravmägede-seiklusist, kuid kulla-aardest ei lausunud ta midagi.

Ta pidi terviga kuuks ajaks jääma Vuoreijasse, et valmistada aruannet Varangi reisisist ja kivisõelademet leiust. Sellest teatati kohe ka Norra valitsusele.

Kuupaistesel heinakuu õhtul läks üksik sõudja Koutanieme rannast. Hanna, emand ja isand olid tulnud teda randa saatma ja seisisid siin, vaadates, kuidas lootsik kahinal läbi tiheda roostiku avavette tungis.

„Miks sa ei lasknud meid saatma tulla,“ sõnas Hanna, „oled ju reisisist väsinud.“

„Külal tüdrukud oleksid jõudnud,“ lausub perenaine.

„Oh, küll saan üksigi, kuj ema selle lootsiku minu jaoks siia on toonud,“ ütles Lauri.

„Aga küll nüüd Leena saab südamera-banduse sest suurest rõõmusest, kui koju tuleb.“

Lootsik läks tasakesi liuguma Päivänieme poole piki kuu hõbesilda. Koutanieme talu hämar koju hääbus, ja selle takka paistis

„Koju.“

põhjataeva rannal õhtu kuldne kajastus mäetumedate ja sihvakate kuuskede läbi. Salanaerata, kuuvalgusest kirjatud hämarus levis üle maisemaa. Kuuldus vaid sõudmise tassist solinat, kui mees oma kalli kodu poole aerutas. Keskel lahte jättis ta sõudmise, hakates pärapingilt mõlaga hoobama, sest et kiiret ei olnud ja et kodujärved ei tarvitsenud tormi karta ja et mõttet palavikuliselt fõötasid. Eel paistis juba kodu, Päiväniemi. Vastu läänetaevast paistis elumaja, õuepihlakad ja kaevuling, mille otsa kohal ehatäht nagu tervituseks heledana vilkus. „Õnnelik kodu,“ mõtles sõudja, „rahuhoone, kus olen veetnud oma lapsepõlve kevadised päevad. Sind olen mälestanud, eksides mere tormides ja sinust üksinduses unistanud. Kardan, et hävineb su kaunis rahu, põgeneb mu eest hää läbisaamisalane tunne ja rahulolematuse madu sülgab sappi su armsasse õhkkonda, kui toon selle neetud kulla-aarde su seinte vahele. Oi, kuidas ta mu selga rõhus, kui kandsin teda üle Koola tundurite ja Karjala maa, ja nüüd tundub, nagu oleks parem heita see üle parda, peita igaveseks ajaks inimeste igatsevate silmade eest ja vaadata, kuidas tühjad mulid tusevad säält kohalt põhjamudast ja lõhkevad uduks.“

Kui viin selle koju, hakkavad inimesed mind kulla pärast ülistama; kadetsejad ütlevad: Pole see küll õigel teel saadud; teised nuusivad nurga taga, et seda endile röövida. Kas võiksin siis paigutada koduse hää läbisaamise asemele kulla külma sära?

Neid mõtteid mõlgutades lähenes ta juba kodurannale. Tasa laskis ta lootsiku sauna taha, tõmbas selle ilma kolinata maale ja kandis oma kullaranitsa metsa, põllu taha ja peitis selle sinna vanasse sõmerliiva hauda. Kergetatud südamel sammus ta siis koju.

Nii lõppis Lauri Päivänieme eimene ja viimne Pummangireis, mis oli täis ristlusi ja vastolusid, kuid naabrite meelest see polnud

mingi ime, sest et ta ristrebase nahast oli saanud reisiraha. Eriti Vaara Mati, kes teisel päeval tuli Laurit tervitama, oli pidanud loomulikuks, et reis pidi saama täis peetumusi ja oli seda perenaisele juba mitugi korda öelnud.

Ristrebasega on juba kord niisugune temp, et kes ta saab, sellel ta tähendab õnnetust, olgugi et nahk on kallisk.

„Ei ta mulle toonud mingit õnnetust, sest et tervena olen koju pääsnud ning liikmeis farm pakitseb.“

„Ei.... Loojale tänu,“ lisis Leena juure. „Ja Norra valitsus maksis Laurile selle aja eest palgagi välja.“

„Või maksis kogu aja eest!“

Mati vaikis hetkeks, ja kui oleks võinud ta mõtteid lugeda, oleks leidunud neis veidike kadedust, sest temagi, omaga läbisaja mees, mõõtis inimõnne rikkuse mõõdupuuga.

„Noh, ma tõin säält suure koti täie raha,“ sõnas Lauri naerdes.

Mati ja Leena muigasid selle „liialduse“ pääle.

„Nali naljaks,“ lausis Mati.

* * *

Lauri elas kogu ea Päiväniemes oma naise Hannaga, kelle ta mõni aasta pärast Pummangireisi oli Koutaniemest koju toonud. Ta laiendas tublisti oma kodukohta maid, las- tates metsi haljaks viljamaiks. Naabritega elas ta erilises sõpruses, aidates neid nõu ja varaga.

Korra talvel käis ta linnas ja vahetas kuski kuldsepa äris mõned vanad võõramaa rahad soome rahaks.

„Kust sa neid vanu hollandi kuldrahasid oled saanud?“ küsis kord kuldsepp.

„Oh, see on nii pikk lugu, et ma seda siin seletada ei jõua.“

Kuldsepp valas rahad sõrmuseiks. Ja sama aine, mis rahana oli tootnud nii palju õnnetust ja Laurile vaeva, helkis siis õnnest säravate mõrsjate ja peigmeeste sõrmes igavese armastuse ja truuduse võrdkujuna.

Lõ p p.

NOORTE VALD

Hüljatu.

K. L.

Sügisõhtu mustad nahkhiiretiivad laotusid üle linna, mässides pimedusse maju ja puid nende vahel. Tekkisid kord-korralt kollased tuled akendele, heites kahvatu helgi välja tänavale, püüdes seda nagu häbelikult kullata. Tuline tuksatus käis äkitselt läbi elektritraadide ja korraga, nagu jahmatudes, süttisid elektrilambid tänaval ja helendasid reas kuld- nõõbena. Kahvatas vähe nahkhiiretiibne pimedus, sööstis linnast natuke kaugemale, kus aga seda enam mustasid metsad ja majad, sest pimedusevaimud vedasid ikka tihedamaks ja tihedamaks oma musta kangast nende vahel, kuna salgad neid jäid ka vallatama linnakese majade varju.

Valgusse ähvardusid uppuda teatrimaja avarad aknad. Avatud uksest hoovas rahvast alatasa sisse. Kõigil oli nähtav rutt, sest aeg töötas juba etenduse algul. Ruttu, hoolimatult vehkis mõni tõusik kõigist mööda; paksud mamslid, käekõrval lapsed, mõni võrtsipoodnik ja veel salkkond hiljunud naer- vaid õpilasi — ja siis oli teatrihoone õginud oma publiku. Veel ootas vähe piletimüüja kassas, kui oli viimane metallraha kolksata- nud kasti, kuid siis temalgi hakkas igav ja haigutades keeras lukku kassa ning pugus vaatama etendust. Uksehoidjagi arvas väheks mahti saavat istuda lähemale pingile, jättes ukse poollahti.

Seda aega aga oskab kasutada teistlaadi rahvas, kes tavaliselt keeldub piletiostust. Nii hiilis ka Joel — pesunaise poeg, kümneaastane tänavakangelane — parajal hetkel esikusse, ja kui oli orienteerunud seisukorraga, pugiski varjuna uksehõljast mööda ja kadus saali tagumiste pinkide ridadesse. Teda oleks küll kohe märgata võidud, sest tema riietus oli nii teistest erinev, õieti — tal polnudki ülikonda, vaid tema kehaliikmeid varjasid kaltsud: üht jalga pastal, kuna teist katkine kaloss, ja häbematault varbad hirvitasid üksteise kiuste välja, punetas põlvenutt püksiräbalate vahelt, ning pääs oli tal vana, määrdunud lott. Kuid kõikide silmad olid kiindunud näitelavale ega pannud keegi tähelegi, kui poisikene kaltsudes nurka pugesi ja hinge kinni pidades sündmustikku laval vaatama jäi.

Vaene poiss, kas oled sa kunagi midagi sarnast näinud? Kas tead midagi kuningapoegadest ja printsessidest, milliseid näed nüüd vallatledes tantsisklevat üle hereda lava; kas oled sa ka kunagi maitsenud noid maiustusi, milliseid söövad need sääli üleaurugi, ja kus oled sa kuulnud nii ilusaid muusikahelisiid?! Kui sa ehk oledki vahest näinud, kas võid sa mõista, et see kõik ei ole määratud mitte sulle, vaid noile, kes on riietunud kalleisid samettriideisid ja nüüd lollakail silmil oma kõhukate isade-emade kõrvalt rõõmustuvad tollest mängust?

Sulle, väikene poisikene, on määratud vaid tänav, ja nüüd sa oled vargsi hiilnuid siia ja tunned rõõmu, nähes „kuningapoegi ja -tütreid“; sa ehk tahaksid ka naerda ühes nendega, kuid sa ei julge ju, sest kardad väljavisku. Sa väikene räbalapundar, kes ei ole muud õpinud kui rumalaid tänavasõnu ja -kombeid, kes oskad vaid kakelda ja keelt suust välja ajada, sa oled siiski hetkeks unustanud enda ja oma räbalad, isegi oma kidura, tööstkurnatud ema, kodu, kus muud süüa pole kui kivanud ja hallitanud leivakoorukest ja vahest mitte sedagi; sa unustasid ehk sellegi, et oled vargsi sisse pugunud, ja tunned end kuningapojana, kellele — näe! tuuakse sületäis maiustusi, et ta „hää laps“ olevat. Sinagi tahaksid nüüd olla hää, kuid sa kahjuks ei tunne seda, sa ei tea, mis on olla hää — sulle pole seda keegi ju õpetanud, ja kui sa ehk kogemata teaksidki, siiski sa ei saa ealgi sarnaseid maiustusi, sest sina ei ole ju kuninga, korraliku kodaniku poegki ja keegi ei märka midagi visata sulle siia pimedasse nurka, kuigi su nä-

giv kõht kas või kokku kisuks, kui näed söömas „hää last“ sääli näitelaval.

Sa väikene räbalapundar, sa ei oska seda kõike ihaldadagi, sest sa arvad, et peadki olema sarnane põlatud tänavalaps, kelle osaks on tänaval rumalusi teha, et ainult vargsi võid midagi paremat saada, muidugi kadudes parajal hetkel pimedusse! Jah, sa ei teagi, et sa ka samase piriiseva lapsena oled ilma sündinud nagu needki, kellele on saanud osaks hell hooldamine. Sinagi oleksid võinud maiustada hää lapsena ega tarvitseks seda vaid vargsi teha, sest sa, poisu, ei tea ju, et oled ka sama rikas kui needki, kes istuvad sääli emade ja isade kõrval, sest nemadki ei ole ju muud kui ainult lapsed. Kuid sündinud, sa ei leidnud elus eest vanemaid, kes oleksid võinud sulle midagi paremat võimaldada! Sa poed nurka ja oled vait hiirena ega tee suudki lahti, sa ei nõua ega olegi sul nõuda kelleltki oma osa. Sa ehk tead, et sinu osa viis isa kõrtsi ja emalgi pole sulle midagi anda, sest temagi on vaenelaps elus, kes kasvanud ja elab tänavamudases keldritoas, ja kõik võõrad, kellega sa kohtad, ei näe sus midagi rohkem kui viltsat, kaltsudes, halatsemisväärsed olevust, keda ainult hüljata võiks!..

Vaata heredale lavale ja imetle, sest praegu on veel aega ega märka sind keegi, ja sinagi unustad varju, mis sind lahutab noist teistest. Varsti tuleb sul jällegi tagasi minna tänavale, teiste hallide hulka — kui aga märkab sind mõni neist „häädest“.

*

Ent edenes muinasjutt kuningapoegast ja -tütreist laval, ja Joel elas kaasa viimse kui liigutuse, sest iialgi ei olnud ta midagi sarnast näinud. Joel oli paar korda salaja kinosikusse poetunud, kuid sääli olid vaid silmad valutama hakanud. Kuid nüüd ta näeb tõesti kuningalapsi tantsisklevat, laulvat ja rääkivat üksteisega valguses valuvallaval. Ah, kuidas tahaks temagi sinna mängima ja laulma, kuigi ta ei oska ühtki nii ilusat laulu (ta on laulnud laule, mida on kuulnud vahest sõdurelt ja laisuseilt poesellelt), ja ta kaltsune kogu ei sobiks kuidagi sinna heredavärviliste hulka! Kuid ta oli unustanud enese, ta oli ka unustanud oma tänavalapsesääduse, et peab peituma pimedasse nurka. Ja kui juhtus, et laval „kuningapoeg“ väike äpardus tuli ja ta pidid komistama vastu kivi ja aietades maha kukkuma, siis ei suutnud Joel enam hoiduda,

vaid sööstis metsikuna läbi pingiridade, hüüdes: — Pea, pea, ma aitan sind!..

Kõikide silmad vaatasid nüüd tema poole ja isegi väikesed artistid laval jätsid oma aietused ja jäid suurisilmi vaatlema nende poole sööstvat tänavalast.

Hulga põlglikkude pilkude all kohmetus Joel, kes oli unustanud enese ja oma ümbruse ja elas vaid kaasa tolele, mis nägi laval. Nüüd ta leidis enda jällegi katkisenä, abituna kesk saali seisvat, ja ümberringi naeris palju „hästikasvatatud“ lapsi, sest neile pakkus tema illumine ja väljaastumine palju „nalja“, kuna vanemad inimesed püüdsid raputasid ja paha-meelt avaldasid, et uksehoidur „niisuguse lapsekonna“ sisse lasknud tulla nende rahu rikkuma.

Joel — väikene räbalamärss — seisis abitud pilkude all ja tal oli nutt kurgus. Kuid kaua tal ei lastudki nii seista: tuligi too, kelle süüks pandi tema seesolu, ja täitis oma kohuse, millele aga Joel ei mõelnudki vastu panna. Nüüd võisid jällegi kodanikud rahulikult istuda ja unustada väikese, nende meelest muidugi jõleda vahejuhtumuse. Hakkas aietama edesi „kuningapoeg“ laval ja tuli

tantsusammu vallatlev „printsess“ ja aitas teda; ning paažid liikusid ees ja taga, jagades meelitusi.

*

Joel läks sihitult tänavale. Nagu unenägu kumises ta pääs veel juhtunu. Kuid talle ei tulnud enam nuttki, sest ta oli ju harjunud sarnase ümberkäimisega ja nüüd, kui oli leidnud oma igapäevase kodu — tänavat, mõtles, et see pidigi just nii olema; kuid „kuningapoeg“ ilusalt lavalt jäi veel kauaks talle meele, talle jäi salajane unistus saada „kuningapojaks“.

Piserdus külma sügisvihma ja porine vesi voolas tänavarennel allapoole, linnaserva poole, sinna, kus on suur lohk jätiste tarvis... Sinnapoole tatsis temagi — sest säälpool on ju temataoliste kodu.

Jah, sa väikene hüljatu, sa lähed koju, kuid see on ju nii vaene, igast nurgast vahib välja nälg ning tühjus. Kuid su pääkeses on magus mõte noist maiustusist, mida nägid vargsi säääl „inimeste“ juures. Ja kui sa jääd magama, siis näed magusat und kuningapojast ja viirastusi tigidast elukast, kes sirutab küüned sinu järele...

LOODUSESÕBRA NURK.

Lahendused saata: Võru, Õpetajate seminaar. J. Käis.

Linnujalgade ülesande lahendus. („Noorusmaa“ nr. 14). 1. Kull. 2. Part. 3. Rabakana. 4. Jõetilder. 5. Räästas. 6. Jaanalind. 7. Järvekaur. 8. Kana. 9. Haigur.

Õigeid lahendusi: P. Maivel — Haapsalus; J. Tisler — Kilingi-Nõmme; B. Martinsen — Viru-Jakobis; K. Tischler — Kilingi-Nõmmel.

Auhinna — k o m p a s s i — sai loosimisel J. Tisler.

Ülesandeid.

Jõulukuu taevast pakub vähe vaatlusvõimalusi. Samuti puhkab loodus talveunes. Nüüd on noorusmaalastel loodussõpradel aega huvitavate ülesannete lahendamiseks füüsika alalt.

1. Ehitustöölised tarvitavad sageli liiva tõstmiseks pange, mis lihtse kindla ploki abil üles vinnatakse (nagu pang kaevustki). Kord lõunavaheajal, kui töölised puhkasid, oli tühi liivapang

maas ja pange kõrval rippus vabalt nõor, mis üle ploki käib. Korraga haaras mängiv kass vabast köie otsast kinni ja hakkas kiiresti köit mööda üles ronima. Kass oli täpselt sama raske kui pang teises köie otsas. Mis juhtus kassi ja pangega?

2. Kaalu ühel kausil seisab tühi pudel ja tema kõrval kork, mis vihiga teisel kausil tasakaalustatud. Pudelis lendas kärbes ja jätkab säääl lendlemist, pudeli seinast puutumata. Kas ja kuidas muutub kaalude näitamine (kaalud on tundelikud): a) kui pudel lahti? b) kui pudel korgiga kinni pandud?

3. Paat sõidab jõge mööda, mille voolu ühtlane kiirus 6 km. tunnis. Seisvas vees oleks paadi oma kiirus 10 km. tunnis. Nii oleks siis paadi kiirus kaldalt vaatajale voolu sihis 16 km. (tunnis ja vastu voolu 4 km.) tunnis. Kas on aerutajate jõukulu ühe tunni jooksul mõlemal korral üks ja sama?

Nende kolme ülesande lahendajatele on määratud loosimiseks auhind — l u u p.

VÕISTLUSI JA ÜLESANDEID.

Lahendusi.

9. ülesanne.

Kumb on peegelpilt ja kumb daam ise? Kes olnud vähegi tähelepanelik, see teab, et daamide riidenööbid käivad kinni pahemale poole. Nõnda siis — pahemal pool on peegelpilt ja paremal daam.

Auhinnaks sai A. Siitam Viljandist: Suonio — Kuu jutustused.

10. ülesanne.

Reisija sõitis Narva, säält Tartusse, Valka, Viljandisse, Tallinna ja lõppeks Haapsallu.

Auhinnaks sai loosimisel L. Treufeldt Jänedalt: Ch. Dickensi — Kilk koldel.

11. ülesanne.

Püstküliku pindala on 2 ruutklm. (1×2), ruudu pindala on suurem — 2,25 ruutklm. ($1,5 \times 1,5$). Ringi pindala aga on kõige suurem — 3 ruutklm. (Ringi ümbermõõt $2 r \pi$. $2 r \pi = 6$ klm, $r = 3 : \pi$. Ütleme lihtsuse pärast, et $\pi = 3$, siis $r = 1$. Ringi pindala on $r^2 \pi = 1^2 \times 3$.)

Õieti vastajaist sai auhinnaks K. Pohla Nõmmelt E. T. A. Hoffmanni — Aamisepa meister Martin.

Üldse oli tulnud õigeid lahendusi järgmiselt noorusmaalasilt:

I. Rebane, R. Keres, E. Andresen, R. Leimann, K. Jöger, P. Maivel, Kurut, L. Martinson, H. Otsing, A. Määrits, Alex Saunasaar, E. Luuk, P. Veidenbaum, J. Rätsep, J. Valter, E. Toop, P. Ounpuu, E. Kruus, H. Mikkin, Ed. Pokk, A. Siitam, O. Madisson, R. Eero, R. Koppel, B. Kuks, A. Möller, B. Martinsen, V. Pöld, K. Sopp, O. Mets, K. Pohla, J. Teder, V. Stern, F. Lauer, E. Liping, V. Vinglas, K. Laks, O. Pakal, E. Saarman, E. Gerberson, K. Rohan, J. Tisler, A. Simson, V. Smirnov, A. Töldsepp, E. Antje, L. Treufeldt, J. Minsky, A. Kokaselts.

13. ülesanne.

Kaks poissi vaidlesid selle üle, kas saab muna tühjaks puhuda, tehes augukese ainult selle ühte otsa. Teine ei uskunud. Siis võttis esimene poiss muna ja näitas tegelikult, kuidas seda tehakse.

Kes noorusmaalasist ütleb, kuidas see sündis? Auhiinnaks loositakse hää raamat.

Lahendused saata toimetusse 15. jõulukuu päevaks.

Noorusmaalased omavahel.

Nr. 14, 2. küsimus.

Missugune eesti raamat meeldib teile kõige enam ja miks?

Juhan Liivi Vari — Miks? Kui oskaksin seletada, oleksin suurem sõnakunstnik kui Liiv ise. R. Koppel.

Praegu raske ütelda. Kui veel olin vallatu koolipoiss, meeldisid O. Lutsu „Kevaded“ ja teised Tootsi lood.

E. Helleste.

E. Vilde — Mahtra sõda.

K. Sopp.

Nr. 13. Küsimus: Kes on teie armsaim ajalookangelane?

Sokrates, kes oli surmani mehine.

Margus.

Napoleon. Rii, B. Kuks, Hirveke.

Minu armsaim ajalookangelane on Camille Desmoulin. O. Y.

Wilhelm Tell, kes armastas vabadust enam kui oma elu. Kräk.

Minu armsam ajalookangelane on Luther. K. Sopp.

Minu armsaim ajalookangelane on Johann Gutenberg, kelle leiduseta ei oleks raamatuid ega ajakirju.

Unistav Ivu.

Armsaim ajalookangelane on Kaarel XII. Laine Luulelend.

Karl Suur. Oli tubli riigivalitseja ja korraldaja. Armastas sporti ja oli oma aja kõige osavam ujuja, ratsutaja jne.

Must Vähk.

Kolumbus.

Saare Sass.

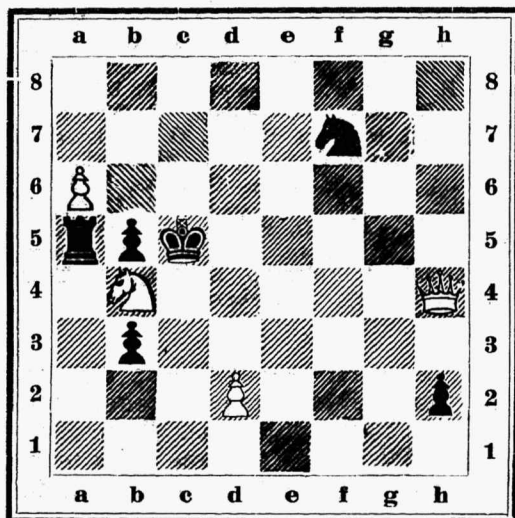
Male.

Toimetaja A. Burmeister.

Ülesanne nr. 10.

Kokku säädnud Th. Hendriksen (Frederiksstadis).
Kauniduse auhind Budapesti maleseltsi turniiril.

Mustad.

Valged.

Valged: Ke7, Lh4, Oc7, Rb4, Ea6 ja d2.

Mustad: Kc5, Va5, Rf7, Eb3, b5 ja h2.

Valged algavad ja annavad matt k a h e sammuga.

Partii nr. 9.

Inglise ratsamehe mäng.

Mängitud Augsburgis.

Valged.

Bachmann.

1. e2—e4,
2. Rg1—f3,
3. c2—c3,
4. d2—d4,
5. d4—d5
6. Rf3 : e5,
7. Of1—d3,

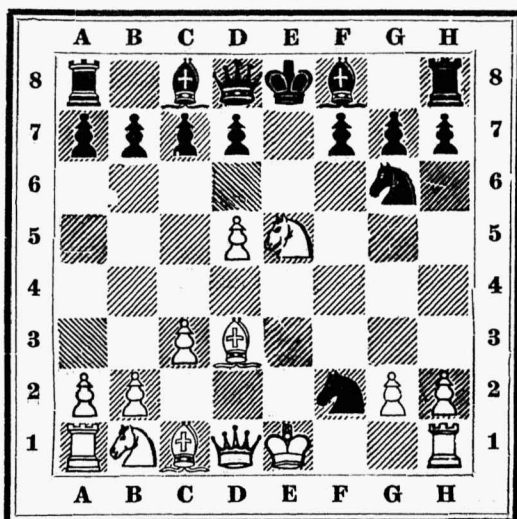
Seis pärast 7. sammu:

Mustad.

Kunstmann.

- e7—e5,
- Rb8—c6,
- Rg8—f6,
- Rf6 : e4,
- Rc6—c7,
- Re7—g6,
- Re4 : f2.

Mustad.

Valged.

8. Od3 : g6!

9. Og6 : f7+,

10. Oc1—g5+,

11. Re5—c4+,

12. Rb1—a3!

Rf2 : d1,

Ke8—e7,

Ke7—d6,

Kd6—c5,

Mustad andsid alla.

Ülesande nr. 7 lahendus.

1. Re2—c3,

Ke5 : d4,

2. Oh6—g7 annab matt.

1. (Re2—c3),

Rd6 ükskõik kuhu,

2. Rd4—f3 annab matt.

1. (Re2—c3),

f5—f4,

2. Oh6—g7 annab matt.

Õiged lahendused ülesandele nr. 7 saatsid:
Erich Laasi, Ilmar Rebane ja V. Mikenas (Tallinnast), Ernst Roost (Arukülast), B. Treinbuk (Vetikist), Robert Keres (Tartust), Elmar Hellest (Pärnust).